Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 213 (9590) | Среда, сентябрь 11, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Чаа өөредилге чылының бүдүүзүнде

СЭКП ТК-ның Пропаганда киргизиннге политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге системазының чаа өөредилге чылынга белеткел айтырыгларының талазы-биле чөвүлел хурал болган.

Чөвүлел хуралдың киржиктилери «Белоруссияның партия организациязында идеология кадрларын шилип алыр болгаш кижизидер талазы-биле ажылдың дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр партия өөредилгезинин, комсомолчу политчырыдыышкынның, ажылны чоннарның экономиктиг өөредилгезинин дээштинин улам бедидеринин, пропагандист кадрларны белеткээрин сайзырангайжыдарының айтырыгларын чугаалашкан.

(СЭТА).

Келир чыл дүжүдүнүң фондузунга

Оренбург областың механизаторлары 3 миллион гектар күскү черни аңдарган. Хонук санында-ла үүс-үүс мүн гектар черни аңдарып, темпини эвир чылдаазындан дыка бедидип турар.

Грачевск районунуң Коминтерн аттыг колхозунга Күшажылчы алдар тутуп келир чыл дүжүдүнүң маадыры тракторист Алексей Кистановтуң алдары дээш кодургей. ДТ-75 тракторга ол хүн дургузунда 15 гектарны аңдарып, үш чартык ажыг норманы күүсеткен.

Грачевск районунуң механизаторлары аңгыс черни аңдарып белеткээринге бирги черни ээлээн. Аңдарза чогуур планныг шолдуң алдан ажыг хуузун олар аңдарып алган.

(СЭТА).

Ақы-дуңма

Болгарияда

ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, БУР-нуң Күрүне Чөвүлели болгаш Министрлер Чөвүлели Болгарияга социалистиг революцияның 30 чыл оюнга таварыштыр байырлыг хүлээп алыышкын тургускан.

Хүлээп алыышкынга БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Т. Живков, БКП ТК-ның Политбюро кежигүннери, кежигүнүнге кандидаттар, БКП ТК-ның секретарьлары болгаш Секретариат кежигүннери, республиканың партия, күрүне ажылдакчылары, хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери киришкен.

Олар-биле кады совет партия-күрүне делегациязының кежигүннери: СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный (делегацияның баштыңы), Грузияның Компартиязының ТК-зының бирги секретары Э. А. Шеварднадзе, СЭКП ТК-ның кежигүнү, Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. П. Ляшко, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СССР-ниң камгалал министриниң оралакчызы, армия генералы Н. В. Огарков, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СССР-ниң БУР-да элчини В. Н. Базовский турган.

Хүлээп алыышкынга өскедаа ақы-дуңма социалистиг чурттарның делегациялары, Софияда дипломаттыг корпустуң кежигүннери, журналистер базып келген.

Байырлыг хүлээп алыышкынның киржиччилерингe БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы С. Тодоров байыр чедирген.

ЧЕЧЕКТЕР САЛГАН

СОФИЯ. (СЭТА). Г. Димитровтуң мавзолейинге болгаш В. И. Ленинниң тураскаалынга чечектер салырының ёзуулалы Софияга болган.

Фашизмге удур демиселге амы-тынын оскунган болгар маадырларның ақы-дуңма хөөрүнге болгаш хостакчы Совет Армияга алдар тураскаалынга база чечектер салган.

Чечектер салырының ёзуулалынга БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Т. Живков, БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы С. Тодоров, Болгарияның өске-даа партия, күрүне удуртукчулары киришкен.

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 30 ЧЫЛ ОЮНГА

Социалистиг чарыштың ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

1974 чыл, сентябрь № 11

Курлавырларны мөөңнээр

Беш чылдың тодарадыкчы чылының планыг хуусаа бетинде күүседир талазы-биле Бүгү-эвилелдің социалистиг чаруының база Совет Тываның 30 чылынга тураскаатканчарышка киришишаан, республиканың үлетүүр ажылдакчылары эрткен 8 айларда продукцияның кол-кол хевирлерин бүдүреринин болган сайгарарының планын чедишкиниг күүсеткен. Продукция сайгарарының хемчээлинин планын республика 102,4 хуу күүседип, сес айларда 1 млн. 258 мүн рубльдин продукциязын пландан ажыг сайгарган. Эрткен чылдың ол үезиндеи продукция сайгарарының хемчээли 6,1 хуу оскен. Сайгарылга планныг 49 бүдүрүлгенин 35-и (71,4 хуузу) пландан ажыг 1 млн. 744 мүн рубльдің үлетүүр продукциязын сайгарган. Ынчалза-даа 14 бүдүрүлге ол планны күүсетпээн, а 12 бүдүрүлге ол көргүзүгү эрткен чылын чедип алган деңнелиндеи кудуллаткан. Пиво заводу, Кызылдың, Чадааанаың болган Ак-Довурактың хлеб заводтары, затосепте заводу, «Тыва септе-лге-тудуг» трестің тудуг кезектери, конструкциялары белеткээр заводу, даарамылга комбинаты, балык заводу. Кызыл-Мажалыктың түүйбу заводу болган өскедаа чамдык бүдүрүлгелер 486 мүн рубльдин продукциязын чедир сайгарбаан.

Үлетүүр продукциязын бүдүреринин хемчээли эрткен чылдың сес айларындыңдан 6,4 хуу өскен (3 млн. 263 мүн рубль). Каа-Хем хөмүр-даш разрези, Кызылдың сайгарылга базазы, «Тыва ' даг-дүүг» комбинат продукция бүдүрер талазы-биле бедик темпилерни чедип алган.

Республика шинтизи-биле продукция бүдүрериниң сес айлар планын 103 хуу күүседип, 1 млн. 575 мүн рубльдин продукциязын пландан ажыг бүдүрзе-даа, социалистиг хүлээлгеде айткан өзүлде темпизи чедип алдымаан. Беш чылдың баштайгы чылдарының хожудаашкынын база СЭКП-ниң XXIV съездининиң Директиваларында контроль чурагайларны барымдаалаш, үлетүүр ажылдакчылары продукция бүдүрери өстүрериниң темпизин 10,1 хуу бедидерин хүлээнген болгай. Бүдүрүлге коллективтеринде партия, профэвилел, комсомол организациялары, ажыл-агый удуртукчулары сес айларның түңнелни бүгү талалыг хандыр анализтеп, хүлээлге күүселдезин хандырар бүгү организас-техникиг хемчегларни алыры чугула.

Ябварь—август айларда продукция бүдүреринин планын 13 бүдүрүлге күүсетпээн, олар 282 мүн рубльдин продукциязын Төрээн чуртка чедир бербээн.

Чамдык хевирнин чугула продукциязын бүдүреринин сес айлар планы үзүлген. Чижээ, улус ажыл-агыйында чугула керектиг тудуг түүйбузун 1 млн. 366 мүн кезекти чедир бүдүрбээн. Оон 790 мүнүн Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунуң бүдүрүлгелери чедир бербээн, 8 айларда тудугжулаар 728 тонна чугайны албаан. Ооц 601 тонназы тудуг материалдарының үлетүүр каттыжыышкынынга (Кызылдың түүйбу заводу) онаажыр. Завод август айда чаңгыс тонна-даа чугай өртетпээн, а ийи ай дургузында квартал планын түгле 13 хуу күүсеткен. Тудуг кезектери кылыр бүдүрүлгелер 1,7 мүн кубометр эптеп-чыгган демир-бетонну чедир бербээн. Түүйбу, чугай, тудуг материалдары ышкаш кылыгларны пландан эвээш бүдүрген чорук тодарадыкчы чылдың күрүне планын болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге бергедээшкиннерни тургузуп турар. Тракторлар, техника-биле чепсегленишкинни эвжидериниче, чиг-эт курлавырын баш удур тургузарынче кичээнгей салыры, кадрларны быжыглаары чугула.

Чоннуң амыдырал деңнелин улам бедип олурары-биле чергелештир чик үлетүүрүнүң ажыл-агыйынын, культура-амыдыралдың барааннарын эки шынарлыг болгаш хөйнү бүдүрери чугула. Республиканың мебель кылып турар бүдүрүлгелери эрткен айларда 66 мүн рубльдің бараанын чедир бербээн. Чоннуң амыдырал хандырылга комбинаттары планды ажыр күүсетсе-даа, Иштикп керектер министерствозунуң бүдүрүлгези 18 мүн, Улуг-Хем мяш үлетүүр ажыл-агыйы 58 мүн рубльдің мебелин чедир бүдүрбээн. Мебель пехтерин бедик бүдүрүкчүлүг станоктар, дериглер-биле чепсеглээри, материалдар-биле хандырылганы чогумчулары негеттинин турар. Шуугай болгаш өске-даа материалдарның үзүктелгенинден Улуг-Хем мяш үлетүүр ажыл-агыйының мебель цеги долу күжениишкин чок ажылдап турар, цех августун планын 46,6 хуу-ла күүсеткен.

Партиямың XXIV съездининиң шинтиирин ёзугаар бүдүрүлгенің ажыктының бедидериниң курлавырларын долу ажыглаары кол сорулга болур. Маңгаа хамаарыштыр хөй-хөй бүдүрүлге коллективтери күш-ажылдың бүдүркүлүүн белидериниң аргаларын бүрүн ажылдап турар. Сес айларда күш-ажылдың бүдүркүлүүн бедидериниң планын республиканың үлетүүр 103,5 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың ол үезиниң деңнелинден өзүлде 7 хуу болган. Продукция бүдүреринин бүгү өзүлдезин күш-ажылдың бүдүркүлүүн бедиткени хандырган. Ынчалза-даа 17 бүдүрүлге күш-ажылдың бүдүркүлүүн өстүрер планын күүсетпээнинден 316,8 мүн рубльдің продукциязын чедир бербээн. Ылаңгыя Туранның ыяш белеткээр пунктузу («Тыва көдээ тудуг» трест), Тудуг кезектери, конструкциялары белеткээр завод («Тыва септе-лге-тудуг» трест), пиво заводу, Чадааанаың тараа хүлээп алыр пунктузу, «Сельхозтехниканың» Туран, Кызыл-Мажалык, Самагалдай салбырлары бо талазы-биле четпее ажылдап турар.

Чеди айларда бараанның продукциязының бот-үнезин чиидериниң планын республика күүсеткен, 602 мүн рубльдің камналгазын алган. 1 рубльдің бараанның продукциязын бүдүреринге чарыгдалды 102,24 көпеек кылдыр планнаан турда, херек кырында чарыгдал 100,36 көпеек болган.

Үлетүүрүнүң ажылында чамдык чедишкиннер бар-даа болза, четпее үүлдер эвээш эвес дээрзин сес айларның түңнели көргүзүп турар-дыр. Үшкү квартелдың күрүне планын болгаш социалистиг хүлээлгелерни ыяап-ла күүседириниң хемчегларын алыры бүдүрүлге коллективтериндеи негеттинин турар. Хожулаашкынларны кичээнгейге алган, бүдүрүлгениң өзүлдезиниң темпилерни бедидер бүгү хемчегларни ап, немелде онааланы алган, ону коллектив кежигүннериге тайылбырлап, оларны мобилизастаары, организастаары чугула. Сентябрьның баштайгы хүннериниң байдалындан көөрге өзүлдениң темпизи 7,6 хуу болуп болур. Хүлээнгени күштүг, ынчангаш бүдүрүлге хүүлеп, ажыл шагын долу ажылаарын, чаа техниканы, деңнелиг технологияны шинээдирин кол сорулга болдурган, өзүлде темпизин хүлээлгеде көрдүген деңнелге чедирери чугула.

ЭНЕРГЕТИКТЕР КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ҮЛҮҮНДЕ

Тоску беш чылдың планыг онаалдаларын боттандырар дээш Тыва АССР-ниң Коммунал-чуртталга ажыл-агый министерствозунуң «Тыва коммунэнерго» коллективи чедишкиниг ажылдап келгенин эркен сес айларың бүдүрүлгечи көргүзүглери бадыткап турар. Энергетиктерниң сес айларда кылып чоруткан ажылдарын түңнеп көөрге, боттарынга алган уткуштур планын хамаан чок, харын-даа тоску беш чылдың планыг онаалдаларын безин ажыр боттандырар чыгаан болуп турары өөрүнүг. Тоску беш чылда электри энергиязы бүдүрер планын коллектив эрткен 3 чыл 8 айларда 90,9 хуу, а ындыг энергияны сайгарарының беш чыл планын — 71,5 хуу боттандырган.

Чылдың эгезинде бистің коллективтің ажыл-ишчилери уткуштур планны ажылдап кылганнар. Ол талазы-биле көргүзүглериниң база бисти өөртүп турар. Сан-чурагайларга доктаап көрээли. Планда бо чылдың сес айларында 1141 мүн киловатт-шак электри энергиязын ажылдап кылыр турда, ону бистер уткуштур планга 14 мүн киловатт-шакка өстүре көрген болзувусса, херек кырында сес айларда оон безин 355,2 мүн киловатт-шак электри энергиязын ажыр ажылдап кылган болуп турар. Кол көргүзүг болур электри энергиязын сайгарар талазы-биле сес айларда 66,171,8 мүн киловатт-шак планны уткуштур алган планывыска 58,648 мүн киловатт-шакты эде көрген турган бис, а херек кырында оон 2,167 мүн киловатт-шак электри энергиязын хөйнү сайгарган.

Бистің коллективтің ажылышчилериниң үүтүкүлүг күш-ажылынын ачызында «Тыва коммунэнерго» 276 мүн рубльдің орулгазын кирип алырын уткуштур планга көрген болза, сес айларда ону 335 мүн рубль кылдыр ажыр боттандырар арга-лыг болган.

Социалистиг чаруш бисте бедик деңнелде деп чугаалап болур. 1974 чылдың планыг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле Бүгү-эвилел социалистиг чаружы калбартыр дугайында партия Төп Комитединиң, Совет чазактың, ВЦСПС-тің болгаш комсомол Төп Комитединиң доктаалын удуртулга болдуруп, тодарадыкчы чылдың баштайгы ийи кварталында улаштыр бистің коллектив республиканың үлетүүр бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чаруштың тилекчизи болуп келген. СЭКП Тыва обкомунуң, республиканың Министолер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун коллектив бызыы-биле тудуп үргүлүүлевишаан.

Кышкы үеде ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарын утпаан бис. Амгы үеде котельнаяларың дериглерниң капитал септелгезин, дизельдиг 3 генераторнуң септелгезин бүрүн доозуп, планда көрдүгенин ёзугаар Кызылга 21 дузалал станцияларының шенелдезин чорудар турган, 40 мидыг станцияның комплекстиг шенелдезин боттандырып чоруткан. Кызыл хоорайның амгы туттунуп турар дөрткү микрорайонунга бедик вольтулуг электри шугумун хуусаазындан эрте ажыглалга киирип, үүлде республика найыылалының безин 35 хире дузалал станцияларының үүрмек септелгезин кылып доосан.

Тоора-Хемде электростанцияның ГДР-150 деп маркалыг дизель-генераторун автоматчыкан комплектизин-биле кады бүрүн ажыглалга киирген. Кызыл хоорайның 186-гы, 187-ги кварталдарында, Алгы заводунуң чоок-кавызында, Каа-Хем суурда кудумчу чырыының, четкизин программалыг башкарарын хуусаа бетинде шиңгээдип алган. Ол бүгү дээрге кышкы үеде ажылдаарынга эргежок чугула үүлдер болур.

Коллективтің кежигүннери чаартыкчы болгаш чогаадыкчы саналдарны киирериниге сундуулуг чоруун көргүзүп турар. «Коммунэнергода» бо үениң дургузунда экономика талазы-биле ажыктыы 29 мүн рубль болуп турар беш чогаадыкчы саналды шиңгээдип алган.

Коллективте кижи бүрүзүн хаара тудуп турар социалистиг чаруштың дугайын чугаалаваска, ооц дээди хевири болур коммунистиг күш-ажыл дээш демиселде 604 кижиниң иштинден 250-и, азы 61 хуузу киржип турар. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы атты 55 кижи быжыы-биле эдилеп, 3 бригада, 4 эзлчег болгаш электростанцияның бүдүн бүдүрүлгези коммунистиг күш-ажылдыы деп бедик атты төлептиг эдилеп келген.

Бистің коллективиис боттарының шалыпчыларынга чоргаарланыр болгаш оларга хамыы-биле бүзүрээр. «Тыва коммунэнергонуң» хоочуларының биреэзи Төп энергорайонуң ишчилериг Валерий Анатольевич Воробьевтуң удуртканы бичe коллектив энергия-биле ук районду хандырарының болгаш ону сайгарарының күрүне планын үргүлүү ажыр боттандырып чоруп орар болгаш амгы үеде келир 1975 чылдың март айның үлүүнде ажылдап турар.

Тоора-Хемниң электростанциязында партия кежигүнү, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Анатолий Константинович Иванов дизелистеп ажылдап турар. Болуна алган социалистиг хүлээлгезин болгаш хүн бүрүнүң планыг онаалдазын ол 110—115 хуу күүседип келген. Энергия сварар кылдыгың электромонтер-контролёрлары, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары Л. К. Сазонова, Е. П. Черепанова, Е. Н. Борисова боттарының планыг даалгаларын ай санында 105—107 хуу чедир күүседип келген. Олар амгы үеде келир чылдың, азы беш чылдың сөөлгү чылының февральдың үлүүнде ажылдап турарлар. Кызылдың электри четкизинин участкузунда электромонтёр А. С. Вершинин бодунуң социалистиг хүлээлгезин ажыр боттандырып келген. Шак ындыг мурнакчылар бисте хөй.

Т. КУРБАТСКАЯ,
«Тыва коммунэнергонуң» план кылдызының начальниги.

СОЦИАЛИСТИГ ОРУК-БИЛЕ ҮЖЕН ЧЫЛДА

Софияга байырлыг хурал

СОФИЯ. (СЭТА). Сентябрь 9-та «Универсиада» залга Болгарияга социалистиг революцияның 30 чылынга тураскаатканы ёзугаар байырлыг хурал ... БКП Төп Комитеди, Болгарияның чер ажылдыг улусчу эвилелиниң башкарыкчы чөвүлелиниң, улусчу хуралдың, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң, Ада-чурт фронтузунуң национал чөвүлелиниң, Болгар профэвилелдериниң төп чөвүлелиниң, ДКСМ ТК-ның, БКП-ниң София хооркомунуң болгаш София хоорайның улусчу чөвүлелиниң чалаанын ёзугаар анда куш ажылдың мурнакчылары, революстуг демиселдің хоочулары, хой-ниити организацияларының төлөөлекчилери, ақы-дуңма социалистиг чурттарның делегациялары, өске-даа даштыкы аалчылар киришкен.

БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Т. Живковту, БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы С. Тодоровту, өске-даа болгар удуртукчуларны, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйга баштаткан совет партия-күрүне делегациязын, ақы-дуңма социалистиг чурттарның делегацияларының баштыңнарын хуралдың киржиктилери үргүлүүлеп ыдыш часкаашкыны-биле уткаан.

Байырлыг хуралды БКП ТК-ның секретариадының кежигүнү, БУР-нуң улусчу хуралының даргазы В. Бойев ажыткан.

Т. Живков илеткел кылган.

1944 чылдың сентябрь 9-таы тиилелгениң үезинден бээр эрткен үжен чылдарга деңнеп-ки дег үжен чылдар Болгарияның он үш үс чыл төөгүзүнде чок деп, Т. Живков чугаалаан. 30 чылын бөгүн байырлыы-биле демдеглеп турарывыс сентябрь 9-туң социалистиг революциязының төөгүлүг үжүр-дузазы чогум-на ышда.

Болгарияның хосталга дээш маадырлыг хан төөгүшкүнүүр тулчуушкуннар-биле доллуган хөй үс чылдыг төөгүзүүге үнезин эргилде кашчан болдуна бергенил?

Ол эргилде делегей ареназынга пролетариаттың тыптып келгени-биле болдунган. Пролетариат болза кижи торелгетениң төөгүзүүнде бир ангының тергиделин оске ангының тергиделин-биле солуур дээш эвес, харын черле молчүгделди болгаш дарлалды, шинтилелдің ангыларга чарлырын узуткаары-биле эрге-чагырга дээш демисежип турар кара чаңгыс ангы болур деп, Т. Живков демдеглээн.

Ол эргилде кашчан болдуна бергенил дээрге Октябрьның социалистиг Улуг революциязы капитализмдеи социализмче шилчилгениң эгезин салганындан, а Коммунистиг партияга удурткан Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң, бүгү чурттарның ажылчын ангызының социализм дээш демиселиниң орук айтыр сылдызы болгаш хүчүлүг чөлеңгижи апарганындан болдунган.

Ол эргилде кашчан болдуна бергенил дээрге 1891 чылда Димитр Благоев болгаш оон алдарлыг эштери болгар ажылчын ангының революстуг марксисчи партиязын үндезилеп тургускаанындан болдунган. Ол партия Октябрь революциязының тиилелгезинин сөөлүнде Коммунистиг Интернационалды үндезилээринге киришкен болгаш дарлаткан база мөлчүткен массаларның демиселин Болгарияның чаа төөгүзүнге 1944 чылдың сентябрь 9-туң чидиг кызыл оду-биле чырып келген тиилелгении улуг хүнүге чедир баштап шыдаар Леницин хеакринин партиязы апарган.

Оон дараазында Т. Живков болгар улустуң үжен чыл дургузунда социализм тургузуушкунуна чедип алган чедишкиннериниге доктааган.

Амгы үеде улус ажыл-агыйының бүдүрүлге фондуларының иниги үнезин 38 миллиард лев ажып турар—ол дээрге Болгарияның хемчээли-биле кызымак күш-ажылга болгаш демиселге бистің улузувустуң маадырлыг күш-ажылы-биле тургустуган канчаар-даа аажок улуг национал байлактыр деп, Т. Живков чугаалаан. Ынчалза-даа экономиканың өзүлдезин үүлде ооц бүдүрүлге базазының сан талазы-биле өзүлдези-биле хемчээтиннмес. Бөгүн Болгарияның экономиктиг байдалын тодарадып турар кол үүл—үлетүүрүнүң шапкын хөгжүлдези.

Болгарияның экономиказының дугайын чугаалап турташ, Т. Живков Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң тергиин чугула ролюн ханы сеткил ханыышкын-биле демдеглээн.

Сентябрь тостуң 30 чыл юбилейин ужуражып турарывыс бистің бүгү социалистиг тиилелгелеривис болгаш чаалап алышкыннарывыс Болгарияның Коммунистиг партиязының ады болгаш ажыл-хереэ-биле чарылбас харылзаалыг деп, Т. Живков уламчылаан. Капитализм болгаш фашизм-биле демиселдің чалбыжын өттүр үр болгаш алдарлыг орукту эрткен, социалистиг тургузуушкунга сан чок бергелерни ашкан болгаш задыккан болгар коммунистиниң партиязы ажылчын ангының политиктиг организациязы болгаш оон шылгаттынган марксчи-леницин мурнакчы отряды, бүгү улустуң бүгүде хүлээп көрген удуртукчу күжү болур бодунуң төөгүлүг хүлээлгезин белин-биле күүседип турар. Коммунизмниң тугунуң адаа-биле. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы-биле кады чорааш, делегейнин коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкини-биле чаңгыс одурутта турбушаан, бистің партиявыс партия болгаш улус, Төрээн чурт болгаш социализм, национал болгаш интернационалчы хүлээлге деп билиглерни тудуштур каттыштырып шыдаан.

Т. Живков болгар-совет харылзааларга өнзалап доктааган. 30 чылдар дургузунда иштики болгаш делегей фронтузунга бистің бүгү чедишкиннериис бистің маадырлыг күш-ажылывыстың база ақыдуңма социалистиг чурттар-биле бузулбас найыралдың, сырый каттыжыышкынының, чаңгыс эптиг түңнели дээрзин бистің партиявыс болгаш улузувус эки билип турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының баштайгы динмирээшкиннери-биле кады-ла болгар коммунистер Болгарияга социализм дээш демиселдің салым-хуузун Советтер чуртунуң салым-хуузу-биле долбаштыра бергеи.

Калбаргаа массалыг революстуг демиселдің түңнелинде Кызыл шеригге удур чөөн фронтуже чаңгыс-даа солдат чорудар арганы саттыкчы буржуазияга бербээн дээш болгар улус чоргаарланып турар деп, Т. Живков чугаалаан.

1944 чылдың сентябрьнин чырык хүннери, бистің кызыгаарывыска Совет Армиязын көстүп келгенин, «моорладар, ха-дуңма!» деп бижиктер эжиктер саныга маган турганын, ыаны-даа улустуң карактарынга кижиниң өөрүшкүзүүнүң карак чаштарын Болгария кажан-даа утпас!

Сентябрь 9-туң соонда бистің баштайгы базымнарывысты утпаан бис, ынчан Болгария кандыг турганын, бис боттарывыс кандыг турган бис деп чүвени утпаан бис. Бистің кооператив ажыл-агыйларывыстың шөлдериге баштайгы совет тракторларын база утпаан бис. Баштайгы тудуглар. Баштайгы заводтар. Совет Эвилелиниг биске дуза кадары-биле чорутканы кайгамчык кижилер—баштайгы совет специалистерни утпаан бис, даймының үрегдээшкиннерим катап тургузарынга бо бүгү Совет Эвилелиниг база чугула херек турганы билдингир болгай. Аш деп чүл дээрзин бис шагда-ла утпаан бис, ынчалза-даа даймын сөөлүндеги аш-чуртун чылдарында Совет Эвилелиндеи эжеллеген кызыл-тастан быжырган хлебтің амданын билир болгаш кажан-даа утпас бис.

Боттарын «революсчулар» бис деп адап турар кижилер делегейде ам-даа бар дээрзин Т. Живков демдеглээн, олар Совет Эвилелиниг боттарының «хамаарышпас чоруу» дээш сиялеп, өттүнүүшкүн дээш оларны буржуазия бурулуудан бөөриндеи кортқаш, буржуаз үзел-бодалга хамаарылгалыг чорукче бурулу-биле шиливаашаан, бүгү-ле үүлдерден, революциядан, ол ышкаш социалистиг тургузуушкунуң шын оруундан ойталаарынга мырыңай белеиин илередип турардар.

Бистер, болгар коммунистер, марксизм-леницизмниң теориязында мөөңнеттинген, кижи төрелгетениң бистің хүннеривисте демиселге төрүттүнген революсчу дуржулгазын сеткил ханыышкын-биле ажылап турар бис. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, совет улустуң дуржулгазынга өөрешир, оон-ле чепсеглеп, чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаарындан өске чүве бисте чок. Олар тиилелгениг социалистиг революцияны бир-ле дугаар кылган, социалистиг шинтилелди бир-ле дугаар тургускан, кижи төрелгетениң коммунизмче оруун бир-ле дугаар өзеп турар.

Чылдан чылче улам быжыгып калбарып олурар болгар-совет найыралы сөөлгү чылдарда хөгжүлдениң улам бедик чаа чадазынче киргеи. Пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилээн база социалистиг шинтилелдің объективтиг хоойлуларын ёзугаар Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы биле Болгарияның Коммунистиг партиязы Болгария биле Совет Эвилелиниң бүгү талалыг кады ажылдажылгазының болгаш улам ханы чоокшулажылгазының угланыышкынын чорудуп турарын Т. Живков демдеглээн.

Бистің байырлалывыста хүнүлүг азлчы — совет улустуң шылгарангай оглу, Совет Эвилелиниг Коммунистиг партиязының болгаш делегейнин коммунистиг шимчээшкининиң көскү ажылдакчыларының бирээзи, СССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Николай Викторович Подгорный келген деп, Т. Живков чугаалаан. Силерниң мурнуңардан, бистің бүгү улузувустуң мурнуңдан бистің хүндүлүг аалчывыска болгаш өске-даа совет аалчыларга байыр чедирерин база ол ышкаш бистер, болгар коммунистер, болгар улус коммунистиг идеяның болгаш идеалдарының бүрүн тиилелгези дээш, тайбын дээш, кижи төрелгетениң хосталга дээш улуг демиселинге, чаа амыдыралды тургузарынга оларның-биле кады чоруур—боттарывыстың улуг аас-кежиниисти делегейде чүүдаа чүвеге солувас бис дээрзин СЭКП Төп Комитединге болгаш Совет чазакка, совет улуска — бистің төрээн ахыларывыска эш Подгорныйның дамчыдарын дилээрин чөпшээреп көрүнер!

Бистің үениң шылгарангай партия болгаш күрүне ажылдакчызы, делегейниң социалистиг чаңгыс эвиниң чаңгыс аай чоруунуң болгаш сырый каттыжыышкынының стратеги болгаш тургузукчузу, делегейге тайбының хөрээ дээш могаршылаг чок болгаш өттүр көөр демиселчи. Совет Эвилелиниг Коммунистиг партиязының Чиргине секретары, Болгар Улус Республиканың Маадыры, бистің эргим өөнүүвүс, эживис болгаш ахывыс Леонид Ильич Брежневке чалбыштыг дайынчы байырлалывыстың хүнүнде шак бо индирдеи чедирип тур бис деп, илеткелчи чугаалаан.

Шагда улуг Ленин болгар аныяктарны херек кырында интернационалчылар деп адаан. Элээн каш он чыл эрткеиде эш Брежнев Болгария биле Совет Эвилелиниг аразында харылзааларны социалистиг интернационализмниг боттанышкыны деп тодаратқан. Бо ийи үнелээшкиниг бис кызыгаар чок чоргаарланыр бис, чүге дээрге олар Димитр Благоевтиң үезинден бээр Георгий Димитровтуң үезин таварыштыр амгы бо хүннерге чедир Болгарияның Коммунистиг партиязының шугумун—дорт болгаш тодаргай шугумну айтып турар. Чыллар болгаш он-он чылдар эртер, салгалдар солчур, бистің партияларывысты, чурттарывысты болгаш улустарывысты чаа удуртукчулар баштаар, ынчалза-даа марксизм-леницизмге болгаш пролетаржы интернационализмге шынчы чоруктуң шугуму, болгар-совет ақы-дуңмалышкы чоруктуң шугуму олла хевээр тодаргай болгаш өскерилге чоокка он-он чылдарда, мөңгеде бурунгаар бар чоруур!

Болгар-совет найыралды бүгү талалыг хөгжүтүүваан, социалистиг өске-даа чурттар-биле ақы-дуңма найыралды болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдери дээш салышкынларны киирип келген болгаш моон соңгаар-даа киирер бис деп, Т. Живков уламчылаан.

Кыдатка хамаарыштыр алыр болза, бистің туружувус тодаргай. Мао Цзе-дунуң белүүнүң авантюристиг, ревизионистиг болгаш националистиг угланыышкыны кыдат улустуң социалистиг чаалап алыышкынларынга айыылды таварыштырып турар дээрзинге бузүреливисти бистер чажырбайн турар бис. Пекиниң антисоветтиг болгаш антикоммунистиг иүүлдүг, меге-хоозун бодалдары, делегейниң социалистиг дем хаттыштырылгазының, делегейнин коммунис-

(Уланчызы 3-ку дыда).

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың 10 чылынга

ЭҢ ҮНЕЛИГ ЭРТИНЕ—КИЖИЛЕР

Бо айда чалыылар хоорайы Ак-Довурак болгашында «Тыва даг-дүгү» комбинат тургустунганындан бээр 10 чыл болган оюн демдеглээр. Кара-Даштың эртинезин өзулуг шинчилел эгелээн үеви 1945—1957 чылдар. Ынчан В. А. Шубинин удуртулгазы-биле ооң курлавырын, ында чыдар даг-дүгүнүң шынарын, үлеттүрге үжүр-дузазын шинчилел эгелээн. 1955—57 чылдарда «Уралгеолнеруд» трестин шинчилел бөлүү даг-дүгү тывыштыг черниң эң-не тодаргай шинчилеян кылып, ажыглаан болурунуң курлавырларын саная дооскан. Дараазында чылын ооң курлавырының төлевилелин бадылаан болгаш 1959 чылдан эгелеп «Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуун эгелээн.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелениң, «Тыва тудуг» трестиң, керээ өзугаар ажылдап турган тускай болгаш эптелмонтажтаар организациялардың, ажылакчыларының эртем-шинчилел база төлевилел институттарының ажылакчыларының шудургу күш-ажылының ачызында 1964 чылда ук комбинаттың бирги эзлүүр ажыглалга кирген. Автоорукту: чылда 500 мың тонна даг-дүгүнүн рудазын кадар ажыл-агый, чылда-ла 20 мың тонна даг-дүгүн бүдүрер күүлүг, бедик сорттуг руда болбаазырадыр фабрика, 5 мың киловатт күүлүг чылыдылга күжү-биле ажылдаар электростанция, дузалал ажылагый, бүдүрүлге черлери болгаш ажылчыныңарның түр чүрттаар сууру дээн чергелиг тудуглар, организациялар ооң составынга кирген.

Сибирьниң өңнүг металл телевилелиниң эртем-шинчилел институту 1963 чылда комбинаттың күчүзүн чылда 180 мың тонна даг-дүгүн бүдүрер деп тодараткан, а 1969 чылда ССРЭ-нин тудуг материалдарының министерствозунуң бадылааны төлевилел өзугаар онаалдазынга үндезилээш, ук институт мурнундагы од саналшкының эде көрүп, руда болбаазырадыр талазы-биле 5,5 млн тонна, баразының даг-дүгү ажылдан кылыры 250 мың тонна, чылда барааның продукция бүдүрериң 38,5 млн. рубль, чылда даг-дүгүнден картон бүдүреви 12 мың тонна, чылда орулгазын 12,1 млн. рубль кылдыр тодараткан.

Амгы үеде тудуу чоруп турар комбинаттың ийги эзлүүр чылда 195 мың тонна даг-дүгүн бүдүрер күүлүг болур болгаш Тывадан ол эң улуг дээн бүдүрүлге черниң тудуу келир чылдың төнчүзүнде ажыглалга кирген турар.

Ак-Довурак баштайгы чылдарында, чаңгыс каът ыкш бажыңнарлыг ажылчын суур турган. Амгы үеде ол аныяк хоорай 11,5 мың чүрттакчылыг кылдыр өзүп сайзыраан. Ында ажылчыннар, тудугжулар чүрттаар дерт-беш каът бажыңнарлыг бүдүн хоорайжыгаш тургустушган. Он чыл дургузында ол хоорайның хемчик ужунда үлетпүрлүг хоорайның эң-не кайгамчык эртинези—ол дээрге оон ажылышке хамаажыңналыг кижилери. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчын, албан-хаалчылары бүдүрүлгенин ажыктыын бедидеп дүүш, технологтуг дерилгелерни төп ажыглаар, планныг онаалдаларын доктаамал ажыр боттандырып турган, боттарычга алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш чүткүлүг ажылдап турар. Чүгле 1964—74 чылга чедир хризотил-даг-дүгүнүң бүдүрүп үндүрүлгени 18 катап, ортумак ажыл төлевириниң өзүлдези 64,6 хуу өскен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедээнинің ачызында чедип алдыган. Комбинат план өзугаар карылгалыг бүдүрүлге болуп турганындан орулгалыг болу берген. 1973 чылда комбинат 2 млн. рубльдин орулгазын алган болгаш ооң 70 хуузун экономиктиг идиг бериишкининиң фондузун тургузарынга ажыглаан. Чижээ, 1973 чылда шинти түнүүн 751 мың рублин материалдыг шаңнал-мактал фондузунга кирген, социал-культура хемчегелериниң болгаш чүрттаага тудуунуң фондузунга 121 мың. бүдүрүлгени хөгжүдериниң фондузунга — 519 мың рубльди берген. Экономиктиг реформага чедир (1967 чыл) директорунуң эргезинге үчүле 50—80 мың рубль чедир фонд турганыг айтып каалы. Ол бүгү чедишкиннер комбинаттың ажыл-шинчилери руда тывыжын-даа даг-дүгүн болбаазырадып бүдүрериң-даа ай, квартал, чыл саныында-ла улам көвүдеп, ооң өртүн бедидип турганының ачызы-дыр. Инженер-техниктиг ажылдакчыларның борта кирген үлүү база эвээш эвес. Олар бүдүрүлгенин ажыктын бедидер дээш демиселди элээн каш эртемшинчилел институттарының коллективтери-биле кады чорудуп келген. Чогаалыкчы интеллигенциялың болгаш техниктиг ажылдакчыларының күш-ажылчы идепкейин көдүрер талазы-биле могат чок ажылды партия организациялары чорудуп келген. «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң парткому коммунистерниң ийги хуралдарынга, конференцияларынга, бюроларынга, чөвүлел хуралдарынга ындыг айтырыгны хөй удаа көдүрүп, ооң боттанылышкының контрольдап келген. Администрация биле кады партком комбинатка эртем-шинчилел ажылдарын чорударын чедип ап шыдаан. Ындыг янзы-биле 1964—74 чылларда эртем-шинчилел ажылдарын чорударынга 235 мың рубльди берген, ону шингээдип алганының ачызында экономика талазы-биле ажыктыы 1 млн. ажыг рубльдин чогаадыкчы ажылдары бүдүрүлгеге ажыглаттынган. Чижээ, Москваның даг институтунуң сүмезин өзугаар Свердловскиниң даг институду биле Даг-дүгү төлевилээриниң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң ажылдап кылганы механизастаттынган арга-биле казып тыпкан рудадан даг-дүгүнүң удазынналчак сорттарын ангылаарычын чаа технологиязы руда тывыжынкамнап алыр талазы-биле хөй ажылдар кылдынган. Он чыл дургузунда даг-дүгүн бүдүрериңе электроэнергия чарыдаарын 3 катап кызыргаан. 1964 чылдан бо чылга чедир 25 млн. киловатт-шак электри энергиязын, 10 мың тонна хемүр-дашты камнап алган.

Тургустунганындан бээр 10 чыл болганын байырлап турар «Тыва даг-дүгү» комбинаттың кижилери чангыс өг-бүленің кежигүннери ышкаш эп-найыралыг, хөй национал: мында тывалар, орустар, буяттар, дакастар, украиннер, белоруссар, татарлар, армяннар — ниитизи-биле 40 хире национал-дыг кижилер хол-холдарындан туттунчупкан ажылдап турар. ССРЭ-нин Дээди Совединиң депутады Хүндүледдиң Демдээ орденниг А. И. Седип, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры башкы С. С. Тамдын-оол, чоллаачы, Октябрь Революциязы болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи С. М. Туровец, Ленин орденнин эдилекчилери Г. Ф. Мананков, Данзырык Калдар-оол, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденинің эдилекчилери Монгуш Уйнукпан, А. А. Чакиров дээш дыка хөй ат-сураглыг кижилер Ак-Довурак хоорайда чүрттап, ажылдап турар. Хоорайның оң чүрттакчызының бирээзи —коммунист. Олар ам бегүнгү ында бүдүп турар ажыл-херектериниң мурнуку одуруунда.

Б. ШИМИТ,
«Тыва даг-дүгү» комбинаттың директорунуң оралакчызы.

ДАГДЫНЫКЧЫ КОММУНИСТЕР

«Запорожстальдың» ийи аастыг мартенинге кымныңдаа дузазы чекка бодунуң бир дугаар эзилдириишкинин Евгений Мартынов кылган. Шынында ол болза ажылчының аар-саар ажылга дузалаар кижизи болуп турза-даа, шелзелеп чоруй барган ең эзилдиричизи Владимир Борзуновтуң орнунга чедиишкинниг ажылдап кирипкени бо.

Каң эзилдирер ол нарын аппаратты башкарып болур дээрзин ол өереникчиге ажылчынның дагдыныкчызы улуг эзилдиричи мастер, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры коммунист Григорий Константинович Пометун сумалээн. Ол мартенге ажылдаа-ла 26 чыл болуп турар. Бодунуң бүдүрүлгечи болгаш амыдыралчы байлак дуржулгазын ол аныяк металлургтарга күзелдин-биле дамчыдып берип турар. Бежен хире тергиин дээн ең эзилдиричилерин болгаш оларның дузалакчыларын ол кижизиткен.

Амгы үеде Григорий Константинович ийи аастыг агрегаттың комсомолчу-аныяктар коллективин шефтеп турар. Ук коллективти ол ийи чыл бурунгаар тургузуп алган. Егор Проскуриниң, Владимир Борзуновтуң, Александр Фоменконуң болгаш Валерий Беликтиң бригадаларынга чаа мартенни шингээдип алырынга Пометун дузалажып келген. Кажан коллектив мартенниң төлевилел күүзүн хуусаа бетинде шингээдип ап, бо чылын пландан ажыр металл бүдүрериниң талазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүседипкеш, чүну-даа мурнай каң эзилдиричилери болгаш оларның өереникчи дузалакчылары боттарының дагдыныкчызынга изиг байыр чедиргеннер. Ооң өөреткен кижилери — каң эзилдиричилери Валерий Белик, Александр Фоменко, Виталий Кисель, Николай Ужва болгаш дузалакчы ажылчын Евгений Мартынов олар чоокта чаа Күш-ажылчы Алдар орденнери-биле шаңнаткылаан.

Ийи аастыг каң эзилдирер агрегаттарның ооң-даа өске ажылчыннары чазактың шаңналын алгылаан. Ында Григорий Константинович Пометуннуң ачы-хавыязы эвээш эвес.

Дагдыныкчы коммунистер каң эзилдиричилери Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры И. А. Каеланың, домна цегиниң улуг горновою Ф. В. Санининиң, соон прокат цегиниң улуг вальцовщиги Н. П. Бондаренконуң, механиктиг цехтиң мастери В. М. Тендюнтуң болгаш ооң-даа өскелериниң ол талазы-биле кылган ажыл-херектери хөй.

Заводта дагдыныкчы болур чоруктуң шимчээшкини дыка калбарган. Ол харыысалгалыг хүлээлгени 350 ажыг кижи күүседип турар. «Запорожстальда» дагдыныкчыларның чөвүлели, ол чаагай херектиң киржиччилери кижилер дынакчылары болуп турар университет ажылдап турар. Амгы үеде «Запорожстальда» дагдыныкчыларның бирги слёдунга белеткел ажылдары кидин түлүк чоруп турар.

Запорожье.

Г. ТРАНДОФИЛОВ.
(СЭТА-ның корр).

МАЛ АЖЫЛЫНГА— ҮЛЕТПҮР ТЕХНОЛОГИЯЗЫ

БЕЛОРУС ССР. Витебскиниң дебиснээр аайы-биле ажылагый, бүдүрүлге каттыжыышкынының ажыл-агыйлары сүт, ногаа, картофель бүдүреринің, уксаалыг чаш мал өстүреринің үлетпүр аргазын чедиишкиннг шингээдип эп турар. Витебскиниң хоорай чоок кавызының зоназында 5 колхоз, 3 совхоз ол каттыжыышкынның составында бактаап кирген. Ажыл-агый бүрүзү хөйлу-дүрүм, бүдүрүлге болгаш сан талазы-биле тускайлаң эргелиг хевээр артган, оларның арызында чугум харыысаалар санажылгалыг болурун барымдаалаар үндезинниг. Каттыжыышкынның иштинге специализация тургузарга, бүдүрүлге харылзааларын күштелдиреринге чедирип, ажыл-агый бүрүзүнүң эрге-ажыктарын ниити эрге-ажыктар-биле дүүштүрүп турар.

Бо каттыжыышкынга тараа культураларының дүжүдү бир гектарга онаштыр ортумаа-биле 30 центнер болган, картофель дүжүдүн бир гектарга онаштыр 150 центнерни алыр деп турар.

Кызыл Армия аттыг колхоз ажыглалдыг 100 гектар чер бүрүзүнге онаштыр 1500 центнер сүт бүдүрер. Дузалаар болгаш амыдырал хандырылгазының ажыл-ижин кылып бээр оран-саваларлыг, 800 инектиг турар чаа-чаа фермаларны тудуп тургускан. Бир ферманың 30 ажылдакчызынга ортумаа-биле 26, машиналыг саалда операторунга 125 инек онаажып турар.

Каттыжыышкынның бүгү ажыл-агыйларының саар инек сүрүүн арбыдадыр чаш мал өстүрерин Киров аттыг колхозта тускайлап тургускан. Ук колхоз ооң өске чеди ажыл-агыйының 10—20 хондур доруктуруп каан кыс бызааларын хүлээп алгаш, оларны казыралар болурунга чедир азырааш, ажыл-агыйларынга эгидип бээр. «Белоруссия» колхоз хөй чылда үнер өт-сиген үрезиннерин өстүрер кылдыр тускайжыттынып, «Зароново» совхоз инек эдин болгаш садар картофель бүдүрүп, «Витебский» совхоз элбек ногаа берип болгаш тараа культураларының үрезин ажылын харыылап турар. Каттыжыышкынның ажыл дуржулгазы кадаа ажылагый бүдүрүлгезин улам күштүг сайзырадырының, кодээнің ажыл-ишчилериниң амыдыралын улам чазгайжыдарының перспективаларын тургузуп берип турар.

ЧУРУКТАРДА: үстүнде—Каттыжыышкын чөвүлелиниң кежигүннери. Солагай таладан оң талаже—«Зароново» совхозтуң директору В. Молодечкин, Кызыл Армия аттыг колхозтуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. Кац, «Белоруссия» колхозтуң даргазы Л. Кошевой башкарылда сүмележир чөвүлел хурал үезинде; адаанда—Киров аттыг колхозтуң саар инектер арбыдадыр чаш мал азыраар фермазы.

Н. АКИМОВ биле А. ЦЕРЛЮКОВИЧИНИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

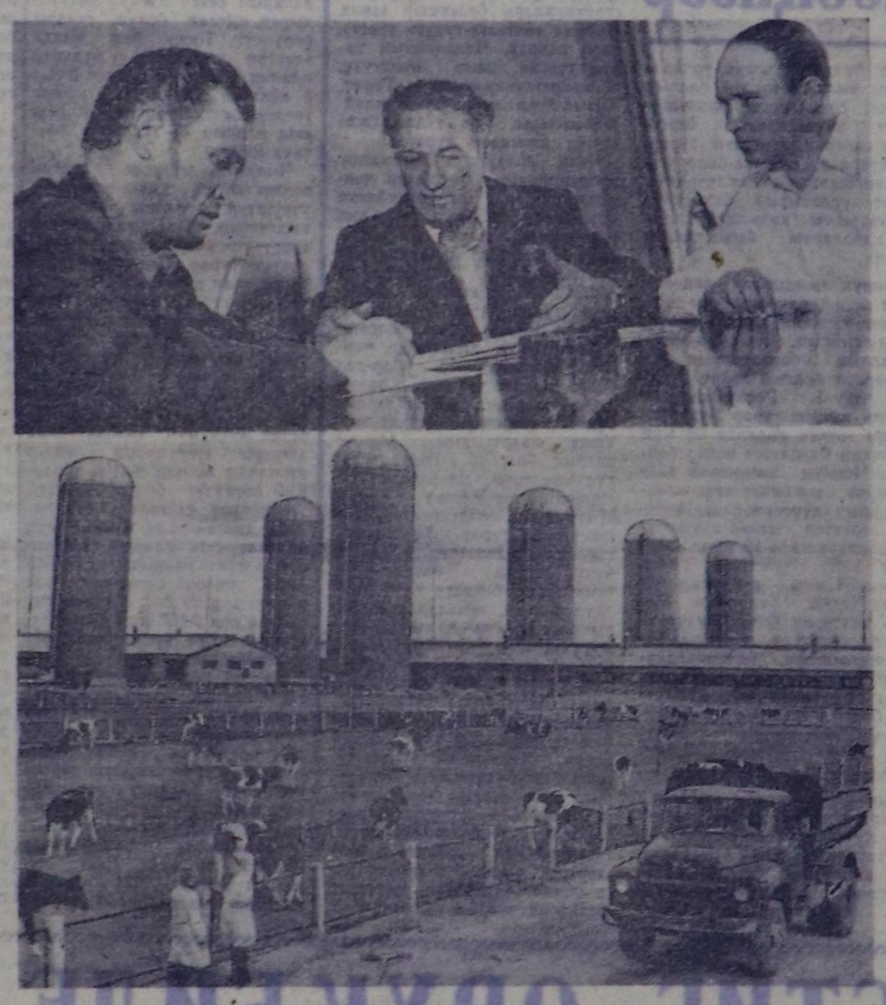

ЧАА АКАДЕМИЯ

Сентябрьның 2-де Москвада чаа дээди өөредилге чери— ССРЭ-ниң ИХМ-ниң академиязы бодунуң эжиктерин ажыткан. Бирги өөредилге чылының эгелээриниң мурнуу чарыында академияның начальниги генерал-майор С. М. КРЫЛОВ-биле СЭТА-нын корреспондентизи ужурашкаш, чаа өөредилге чериниң мурнунда салынган сорулгаларның дугайын чугаалап бээрин дилээн.

— Академияны тургусканы болза сайзыраңгай социалистиг иниттилелге эрге-чурумну болгаш социалистиг хөйлу-дүрүмнү-улам быжыглаар талаы-биле Коммунистиг партийның болгаш Совет чазактың чорудуп турар хичеглериниң бир кезээ болур—деп, С. М. Крылов демдеглээн.—Совет милиция кижини хөйлу үрээринге чедирбес дээш ханы сонуургалдыг. Ол дээрге бистің социалистиг иниттилевистиң гуманныг бүдүжүнге бүрүн дүгжүп турар. Ол дээрге канчаар-даа аажок улуг социал-политиктиг сорулга-дыр. Ооң-биле кады ол дээрге педагогтуг болгаш эргелеп-башкарылгага хамааржыр сорулгадыр. Ынчаарга ол иштики херектер органнарының ажылында улуг черни эзлеп турар болгаш ээлээр-даа алаар. Иштики херектер органнарының ажылдакчыларының политиктиг болгаш аажы-чаңчыл деңнели эң-не бедик болган тудум ол сорулганы күүседип болур.

Чаңгыс сос-биле чугаалаарга, академияны Иштики херектер министерствозунуң эртем болгаш өөредилге-методиктиг төвү кылдыр тургузар алаар. ССРЭ-ниң ИХМ-ниң академиязының доозукчулары кем-херек-биле демиселдің амгы үедеги аргаларын билир, социализмниң артык күүлдерин болгаш амгы эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннерин чөвү-биле ажыглап шыдаар, марксчы-леннчи эртемни, эргелеп-башкарарының, баш удур көөрүнүң болгаш планнаашкынның теориязын, социологияны, криминологияны, логиканы, психологияны болгаш педагогиканы ханы билген турар ужурлуг. Бистиң доозукчуларывыс бедик политиктиг, культурлуг кижилер болур ужурлуг болгаш ооң-биле чергелештир эргелелдиң автоматчыткан системазының, информаци-ны машина-биле ажылдап кылырының үндезиннериниң, баш удур хемчегелерни ажылдап кылыра болгаш боттандырарда башкарар болгаш контрольдаар аргаларының дугайында, допчулап чугаалаарга, эрге-чурумну болгаш хөйлу-дүрүмнү быжыглаар талазы-биле бүгү сорулгаларының дугайында эки билиглерлиг болур.

Дыннакчыларның баштайгы чылдазы—академияның төөгүзүнде бирги арын. Баштайгыларның аразынга кирери—бедик алдар болгаш улуг харыысалга. Ынчаарга бисте эки кижилер келгенин чугаалаар херек. Оларның чамдыызын адаа көрейн.

Милициянын полковниги Николай Петрович Водько иштики херектер органнарынга 20 чыл ажылдаан, коммунист, Харьковтуң юридиктиг институдун доосканы. Кем-херек-биле демиселге чедип алган чедиишкиннери дээш «Хөй-ниитиниң корум-чурумун камгаалаар талазы-биле тергиин ажылы дээш» деп медаль-биле шаңнаткан. Бо дамзыны амдаа үламчылап болур. Бисте кирген кижилер шунтуву — тергиин спецкалистер, боттарының херээнин мастерлери.

Академияның мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкиниг шинтирлээри профессор-башкы составтың ажылындан улуу-биле хамааржыр болбөйн аан Академияда кайгамчыктыг эртем кадрлары бар. Академик В. М. Глушков, академик В. Г. Афанасьев, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Г. С. Поспелов, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү В. Ф. Ломов, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Д. А. Керимов болгаш өскелер-даа кирген эртем чөвүлели бисте тургустунган.

Оон аңгыда чөвүлелди дамчыштыр академияга ажылдаары-биле өске-даа улуг-улуг специалистерни чалап турар бис. Чижээ, улус ажыл-агыйын эргелеп-башкарарының институдунуң ректору В. Г. Шорин биске ээлээн хөй лекциларны помчуур. Элээн каш эртем-шинчилел лабораториялары база тургустунар. Оларның мурнунга социалистиг хөйлудүрүмнү болгаш эрге-чурумну быжыглаарының эң чугула айтырыгларын эртем ёзуу-биле комплекстиг ажылдап кылырының болгаш оларны иштики херектер органнарының хүн бүрүдеги практиказынга нептередириниң сорулгаларын салыр бис.

Бис академияны амгы үениң эртем дерилгелери-биле, өөредилгенин чаа херекселери-биле, программалаан өөредилгениң класстары-биле хандырар дээш күштү салып турар бис. Саналга төвү, а ол ышкаш өөредилге программаларының телетөвү, өөредилгениң техниктиг херекселдериниң лабораториязы тургустунар.

Баштайгы өөредилге чылын эгелевишаан, академияның эртемденнериниң болгаш дынакчыларының коллективи Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың мурнунга бедик харыысалгалының медерел билиг турар. Бүгү улустуң социалистиг хөйлу-дүрүмнү болгаш эрге-чурумну улам ыңай быжыглаарының херээнге салынышкынывысты киирер дээш, бүгү күштеривисти салыр апаарывысты бүрүн бүзүрел-биле чугаалап болур мен.

Ажылдаарының байдалы экижин турар

Минскиниң подшипник заводунга бо беш чылда ажылдаарының байдалын экижиндиринге бир миллион хире рубльди чарыглаан. Бүдүрүлге черинин ажыл-иш түүнелдерин экижиндиринге ол ажок дузалыг боор турар. Заводтуң коллективи бо чылын план ёзугаар ай даалгаларын ажыр күүседип турар, ийи кварталдың түүнелдерин ёзугаар адырын ажылдакчыларының бүгү-заалел чарыжының тиилекчизи болган.

Заводтуң узаныр, шарик болгаш сепаратор цехтеринге чоокта чаа шимээн-даашка удур экраннар тыптып келген. Ажылчын бүрүзү хуула ажыглаар даваш фильтрлериби-биле хандыртынган. Ол чаа дериг даваш салдарын оранчок чавырар арганы берген. Бүдүрүлге черинин социал хөгжүлге планынын база бир негелдезин ынчалдыр күүседкен.

Аныяк ажылчын бүрүзү ол планны ёзугаар бо беш чылды сөөлүүредир ортумак эртемниг болган турар ужурлуг. Ам ажылчын-аныяктар школазында 207, техникумнарын, дээди өөредилге черлеринин кежээки болгаш дашкаартан өөренир салбырларында — дөрт чүс ажыг кижи өөренип турар. Заводтуң ажылдакчыларының профессионал-техниктиг белеткел ажылын база эки организастап тургускан. Беш чылдың эгезинден бээр сес мун ажыг кижи курстарга өөренип эртхеш, мергежилин бедидип алган. Экономистер чижеглей санап көөрге, үүгле ажылдаарының мурнакчы аргаларының школаларынга безин өөредилге эрттирери чылдын-на 50 мун рубльди камнап алыр арганы берип турар ажыктыг болган.

Он дөрт каът ниити чүрттаага бажыны баштайгы чүрттакчыларын хүлээп алган. Ындыг бажыңнар ам алды болган. 1975 чылда ажыглалга база бир ниити чүрттаага бажыны киирерге, заводтуң аныяк ажылчыннары чүрттаага бажыңнары-биле бүрүн хандыртынар. Келир чылын амыдырал хандырылгазының чаа бир корпузун, бир столованы, санаторий-профилакторийни база тудуп доозар деп турар.

СЭТА-ның корреспондентизинге бүдүрүлге черинин партком секретары П. Орозовтуң дыннатканы ёзугаар алырга, заводтуң комиссиязы улус ажыл-агыйының В. В. Куйбышев аттыг белорус институдунуң эртемденнери-биле кады 1975—1980 чылларда коллективтиг социал хөгжүлдезинин планын тургускан. Ол план заводка техниктиг депшилгени улам хөгжүдерин, ажылдаарының байдалын экижиндирин, коллективке социал харылзааларны сайзырангайжыдарын оарымдаалаар үндезинниг.

(СЭТА-ның корр).

МИНСК.

БАР АРГАЛАРНЫ АЖЫГЛААР

Хөй болгаш артыкшылдыг мал чемин белеткеп алырга, ниитиниң малын кыштаа хурменди ажыргарынга, оон алыр продуктуларны көвүдедип, күүрүне мурнунга алган планыг онаалдаларын күүседиринге идиглиг болур. Ынчангаш «Оок» совхозтуң ажыл-ишчилери мал чеминиң белеткелин шалыпкын темпилиг чорудуп турар. Совхоз бо тодарадыкчы чылда 3180 тонна сиген, 23500 тонна силос болгаш өске-даа мал чеми белеткээр сорулгалыг.

Сигенчалерниң соглээн сөзү ажыл-херек-биле кырышпайн турар. Совхоз 1978 тонна сигенни белеткеп алган. План 62 хуу күүсеттинген. Силос салыышкыны база шапкынчаан. Ам 11000 тонна ногаан массаны силостаан, 190 тонна сенаж салдынган. Ону кылырынга хөй күш үнгени билдингир. Совхозта механизастаттынган 4 бригада ажылдап турар. Бригалалар аразында социалистиг чарыш калбарган. Ону ала-чаагаарлаашкының оруунче киирбейн, ажылдың түүнелин чарыштың негелдезинде айытканын ёзугаар беш хонуктап доктаамал үндүрүп турар. Орта мурнакчыларны илерезип, оларны шаңнап, мактап келген. Бирги черни эзлээн бригада совхозтун дирекциязының, партия болгаш ажылчын комитеттериниң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнадыр. А бригадир, ооң дузалакчызы, учетчик, повар кижилерни 5—7 рубль чедир тус-тузунда шаңнаар кылдыр доктааткан. Мал чеминиң белеткелиниң эгезинден бээр социалистиг чарыштың тиилекчилерин үргүлчү шаңнап, хана содуннарга мактап бижигилээн. Оон ыңай бирги черни эзлээн сигенчилер звенозунга кызыл тужнугаш тыпсыр. А оон кежигүннерин 35 рубль-биле шаңнаар. Кижилериниң материалдыг болгаш моральдыг сонуургалын деткип, оларның күш-ажылчы чедиишкиннерин дедиглеп, ажылчем-биле хандырылгазынче, культурлуг дыштанылгазынче доктаамал кичеңгей салып келгенивистиг түүнелинде бригада, звено бүрүзү бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап келген. Ылаңгыя Григорий Белоногова удуртқан № 1 бригада бедик көргүзүглүг. Бригада кежигүннери 380 тонна сиген белеткээр планныг. Кижи бүрүзүнүң кызымак, шалыпкын күш-ажылының ачызында ол бригада планын оранчок ажыр күүсеткен. Бегүнге чедир олар 500 ажыг тонна сигенни белеткээн.

Ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузар ажылга совхозтуң салбыр бүрүзүнде албан организация черлериниң толээлери эвээш эвес үлүг-хуузун киирип, сиген кезилдеринге каш удаа шефтээннер. Ол ышкаш район эмнелгезиниң, Турааның 557 дугаарлыг кожуп чоруур механизастаттынган колонназының ажылдакчылары совхозка ийи удаа үзүп, идепкейлиг ажылдаш барганнар.

Совхозта силос ажаалдазы кидин түлүк. Оон ажаалдазында кызымак ажылдап турар механизаторлар хөй. Ылаңгыя трактористер Николай Толстиков, Константин Суханов, Сарыг Каадыр-оол хүн үлүүн ийи катап ажыр күүседип турарлар. Кызылда районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының автобазазының чоларчылары Григорий Пузин, Григорий Беспалов олар силос массазы соорторүнге идепкейлиг киржип, эки ажылдап турарын демдеглээр херек.

Бо чылын сиген шоолуг үнмээн-даа болза, малга четчир санныг чемни белеткеп алыр дээш бүгү аргаларны ажыглап турар бис. Совхозтуң Тарлаг салбырында хол кадыыры-биле сиген кезер бир звенону организастаан. Техниканың үрелир чоруу эвээш. Ынчалза-даа ооң техниктиг ажаалдазынга хамааржыр ажылларны баш удур планнап, белеткеп кылган. Ажылды ынчаар организастап турган, совхозтуң мурнунда салдынган планныг онаалданы чедиишкиниг боттандырар сорулгалыг бис.

А. САНЧАЙ,
«Оок» совхозтуң ажылчын комитединиң даргазы.

Чаңчыл ёзугаар

Улуг-Хем районнуң ыяш ажыл-агый черинің Ак-Туруг салбырының коллективи кожазы «Ак-Туруг», «Найырал» совхозтарга чылдың-на сиген белеткежип, будук-бүрү чыгжып берип келген. Лесник Мачын Сайын-сол 5 тонна будук-бүрүнү белеткээш «Ак-Туруг» совхозка дужаган.

Чаа-Хол суурнуң чоогунда хем ужунда 6 кижи составтыг звено «Найырал» совхозка 30 тонна сиген белеткеп бээр сорулгалыг ажылдап турар. Звено он ажыг тонна сигенни белеткээш совхозтуң Үрбүн салбырына дужаган.

К. КОМБУ.

Фермага шеф

Ол-ла районда «Улуг-Хая» совхозтуң төп конторазының коллективи совхозтуң ажылчын комитединиң даргазы Ш. Диаймааның удуртулгазы-биле 18 кижи Алдын-Шынаа сүт бараан фермазынга 2 тонна 300 кг будук-бүрүнү белеткеп берген.

О. ТАВАА.

СОЦИАЛИСТИГ ОРУК-БИЛЕ ҮЖЕН ЧЫЛДА

(Төнчүзү. Әгези 1-ги арында).

тиг шимчээшкининиң, нацнонал хосталгалыг шимчээшкининиң чаңгыс звиге база сырый каттыжыышкынынга удур ооң калчаалыг демиселин делегей ареназынга реаксылыг, империалисчи туружун болгаш хөделиишкиннерин шинитирлии-биле буруу шаап турар бис.

Бистиң партиявыс мооң мурнунда үелерде ышкаш, бүгү делегейниң коммунистериниң чаңгыс аай фронтузу улам калбарып база бижигып турун дээш, антиимпериалистиг демиселге ооң стратегиязы болгаш тактиказы улам болбазырааңгайжызын дээш бодундан хамааржыр бүгү-ле үүлдерин кылыр деп, Т. Живков чугаалаан. Бистер ийи таланың улам-на идеякелиг харылзааларын моон соңгаарда хөгжүдер бис. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның баштай Европа, а ооң соонда бүгү делегей чөвүлел хуралын чыылдырарының үеэн келген деп бис ооң-биле кады санап турар бис дээрзин илеткелги демдеглээн. Болгарияның коммунистиг партиязы ол чөвүлел хуралдарга киржиринге болгаш оларны чедиишкининг эрттиринге бодунун салыышкынын киирининге белеп.

Оон соонда Т. Живков, бодунуң хосталгазын чедип алыр дээш империализмге удур демисежин турар хамаарышпас аныяк күрүнелер болгаш улустар биле Болгар Улус Республиканың харылзааларынга доктаагаан.

Сөөлгү чыларда делегей ареназынга болгулаан чогумчалыг улуг өскерлиишкиннерге Болгар Улус Республика байыр чедирип турар деп, ол ооң ыңай чугаалаан. Бистер СЭКП-ниң XXIV съездизинге хүлээп алдынган тайбыңның программазын болгаш өөн амыдралга боттандырар талазы-биле, янзы-бүрү ниитилел турбузүглуг күрүнелер-биле тайбың кожа-хөлбөө догуннаарынын дениңча принципиг бадыткаар талазы-биле, капиталистиг чурттар-биле бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы хөгжүдер талазы-биле совет, партия болгаш күрүне удурткулгазынын күженишкининг хөделиишкиннерин бүрүңү-биле деткип турар бис.

Үжен чылдар дургузунда бистиң чуртувустуң эртип келген оруу утка-шынар болгаш түңнелдер талазы-биле байлак, ол дээрге, өске чурттар, өске байдалдарга үс чыл дургузунда эртер шак ындыг орук-тур деп Т. Живков түңнелинде чугаалаан. Бистиң чедиишкиннеривиске чоргаарланыр бүгү-ле үндезин-барымдаа бисте бар. Бистиң алдарлыг чонувус, коммунистер, каттышкан тараачыннарывыс, ада-чурт фронтузунуң кежигүннери, республиканың партия кежигүннери эвес хамаатылары, ажылчыннар, кооператорлар, интеллигенция, бистиң аныяк ооллар болгаш кыстарывыс, бистиң алдарлыг күш-ажылчы чонувус боттарының бүгү күжүн болгаш билиин, боттарының бүгү энергиязын болгаш тура-соруун мобилизаставышаан, партияның удуртулгазы-биле сайзыраңгай социализмниң оруу-биле чаа-чаа бедиктерге чедер дээрзиге бүзүрелдиг бис.

Оон соонда Н. В. Подгорныйга сес бээргө, хуралдың киржикчилери чылыы-биле утказан.

Н. В. Подгорный совет улустан, СЭКП-деи болгаш ооң Төп Комитединден, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумундан болгаш Совет чазактан аңы-дуңманың байырын болгаш чүректиң ханызындан байыр чедириишкинин, Болгар Улус Республиканың маадырыы—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң изиг байыр чедириишкинин болгаш эн чаагай күзээшкиннерин эргим болгар өңүктерге дамчыткан.

Совет улустуң адынга сөглээн чаагай сөстер дээш, Совет Эвилелиниң ролюн бедин-биле үнелээн дээш, найыралдың саглыг-сеткилин илеткеин дээш Н. В. Подгорный өөрүп четтиргенин илеткен. Бистиң найыралывыстың үс-үс чылдардагы чаңчылдарын, интернационалчы сагыш-сеткил каттыштырылгазының принциптерин барымдаалавышаан, совет улус, ооң маадырлыг армиязы болдунуң акы-дуңмазы—болгар улустуң көөр хөөн чок монархия-фашистиг дарлалды ап октяврыга дузалаан дээрзиниң дугайын тодаргайы-биле херечилел турар арыннар төөгүүнүң чыл бижилгезинден кажан-даа арлын читпес деп, ол чугаалаан.

Оон ыңай Н. В. Подгорный социалистиг Болгарияның тургузуушкунуна эрткен 30 чылдарның дургузунда болгар улустуң чедип алган чедиишкиннеринге доктаагаан. Амгы үениң индустриязы, механизаттатынган көдээ ажыл-агый, культураның чечектелиишкини, чонның чаагай байдалының көдүрлүүшкүнү — бо бүгү болза, эрткен үжен чылдың боттуг үре-түңнели ол-дур, чаа Болгарияда социализмниң боттуг үре-түңнели ол-дур деп, Н. В. Подгорный онзалап демдеглээн. Социалистиг чаартылгаларның бүгү үе-чадаларында чурттуң ажылчын аңгызының, ажылчы чоннарының шылгаттынган политиктиг удуртукчузу — Болгарияның Коммунистиг партиязының ролюн Н. В. Подгорный демдеглээн. Болгар, черге сайзыраңгай социалистиг киитилелди тургузарының делегеткей программазын хүлээп алган БКП-ниң X съездизи ол орукка эң чугула үе болган. Бис БКП-ни делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкийиниң чарлбас кезээ, ажылчыч аңгының дайзынналары-биле, ооң хүрээлениге аңгыланыр чарлышкынны болдурарын оралдажыр кижилер-биле эптеш чок демиселди чорудун турар партия кылдыр, тайбының, национал хамаарышпас чоруктуң, демократиялың болгаш социализмниң эрге-ажыктарын бедик харыысалгалыы-биле болгаш принципиалдыы-биле камгалаан турар партия кылдыр билип турар бис деп, Н. В. Подгорный чугаалаан.

Болгар болгаш совет коммунистер кезээде-ле эң шынчы өңүктер болуп келген деп, Н. В. Подгорный чугаалаан. Бистиң партияларывыстың эстеткил каттыштырылгазыга, оларның үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазынга, СЭКП-ниң болгаш БКП-ниң сырый чаңгыс эдтиинге чоргаарланыр эргелиг бис. Ынчангаш бо магалыг хүннерде бистер акы-дуңманың байырын Болгарияның Коммунистиг партиязынга, БКП-ниң Төп Комитединге, ооң Политбюрозунга, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң кескү ажылдакчызы болгаш Совет Эвилелиниң шынчы өңүү, БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Күрүчөвүлелиниң Даргазы эш Тодор Живковка база чедирип тур бис.

1944 чылдың сентябрьда болгар-совет найыралдың чаа арны ажыттынган. Бистиң улустарывыстың үс-үс чылдардагы найыралы болгаш акы-дуңмалышкы чоруу марксизм-ленинизмниң идеологиязы-биле, социалистиг интернационализмниң политиказы-биле ыяк бижыглаттынган. Совет Эвилели биле улусчу Болгарияның бүгү талалыг, ыяк кады ажылдажылгазы ниити эчис сорулганы чедип алырынче—чер кырынга эң-не чөптүг ниитилелди тургузарынче угланган. СЭКП биле БКП-ниң найыралының болгаш акы-дуңмалышкы чоруунуң бедирлерин улам ыңай бижыглаары-биле, бистиң партияларывыстың болгаш улустарывыстың аразында бүгү талалыг кады ажылдажылганы база чоокшулажылганы улам ыңай хөгжүдери-биле эргежок чугула бүгү үүлдерни моон соңгаар-даа кылыр бис деп, Н. В. Подгорный онзалап демдеглээн.

Эрткен үе дургузунда Варшава Керээзиниң организациязында кирип турар акы-дуңма чурттарның политиктиг эвилели өзүп бижыккан деп, Н. В. Подгорный оон ыңай уламчылаан. Улус ажыл-агыйының интеграциязы чедиишкининг хөгжүп турар, ол дугайын Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң Софияга болуп эткен сөөлгү сессиязының түңнелдери херечилел турар.

Делегей ареназынга Болгария Улус Республиканың бедик авторителин демдеглевишаан, ол бодунуң идепкейлиг, чайгылыш чок интернационалчы даштыкы политиказы-биле тайбың кожа-хөлбөө догуннаашкынының принциптерин бадыткаарынче, делегейде дүшкүүрлүг чоруку улам чавырылдырарынче угланган социалистиг чурттарның коллективтиг күжеиишкининге төлептиг үлүг-хуузун киирип турар дээрзин Н. В. Подгорный чугаалаан. Европага тайбыны болгаш ыяшыл чок чоруку хандырарынга чугула базымнар кылыр, өске диптерде чугула делегей айтырыглары таарыштыр шинтирлээр талазы-биле тодаргай хемчегларни амыдырзга боттандырар — бо бүгү үүлдерге улусчу Болгарияның алдарлыг хавыяазы биче эвес.

Совет Эвилели, Болгария Улус Республика, бүгү акы-дуңма социалистиг чурттар дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыры үзүлаш чок болдурар, делегейге аймыл чок чоруку болгаш тайбыңы хандырар дээш бүгү эргежок чугула үүлдерни моон соңгаар-даа кылырына бижыг соруктуг. Ол өңдүр улуг сорулгалар СЭКП-ниң XXIV съездизинге хүлээп алган Тайбының программазында БКП-ниң болгаш акы-дуңма ооң-даа өске партиялрның программа документилеринде айыттынган. Социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының даштыкы политика талазы-биле эгелээшкин бүрүзү ол сорулгаларны чедип алырынче угланган.

«Соок дайынның» бот-боттарынга өжөөннешкек болгаш бүзүрешпес чорук-биле хорааннаттынган атмосферазындан күрүнелер аразының тайбың кожа-хөлбөө догуннаарының принциптеринге үндезилээн харылзазының чогумчалыг, үгаан-сарыылдыг хевирлериче делегей харылзаларының эргилдезин чедип алыр дээш сөөлгү чылдарда кайы хире хөй үүлдер кылганын бүгү улус билир. Доктаамал политиктиг демиселди негээр ол чорудулга бодунун ужурдузазының талазы-биле боттуг, төөгүлүг чедиишкиннерге чедирген деп дидим-биле чугаалап болур» — деп, улусчу Польшаның 30 чыл оюнун байырлалынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев демдеглээн.

Делегей ареназында боттуг бурунгаар базымнар өйү келгеи социал эргилделерни боттандырар дээш демократтыг, дешилгелиг күштериниң демиселинге элүүн таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар деп, Н. В. Подгорный бодунун чугаазында демдеглээн. Чогумна дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынының байдалдарында, Европага политиктиг байдалдың чогумчаанының байдалдарында, иштики хевирниң дыка хөй факторларының салдары-биле Португалияга фашиссирек диктатураның бууран дүшкени, Грециягa улуска удур шериг хунтазы моральполитиктиг буураашкынга таварышканы апаг-ла таварылга эвес.

Чамдык империалистиг болуктер, хамыктың мурнунда шерии-улегпүр комплекизи деп адаар комплекс, делегейде дүшкүүрлүг чоруку чавырылдырарынга удурланып, ол чавырлыышкын оларның экономиктиг болгаш политиктиг эргe-ажыктарынга хамааржыр турар болганда ол болуктер боттарының хөшкап бар чыдар турштарын камгалап алырын, улустарының хосталгаже түүкүлүн базарын, Чилиге болганы шыкаш кылыр эргe-чагырга-га реаксылыг диктатор өзү-чурумнарны тургузарын күзеп турарлар.

Кедергей револючу сөстер-биле чагдынып алган, сес кырынга тайбыцының камгалакчылары, улустуң эргe-ажыктарының камгалакчылары болуп турар политиктиг ажылдакчылар империалистиг болуктер-биле херек ыырында чаңгыс аай туржуп, хосталгалыг шимчээшкиннерге хөгарал чедирип делегей ареназында боттуг бурунгаар базымнарны дедир тыртын шаптыктаарын ораддажып, дүшкүүрлүг чоруктуң одагларын оларның тывылган чер бүрүзүнге-де өскүдерине чүткүп турар.

Ынчалза-даа тайбыцны болгаш делегейге кады ажылдажылганы бижыглаарынга каңдыг-даа күштер шаптыктаза, оларның үүлгедилери улус массаларның үндезин эргe-ажыктарынга шуут удурлашыкак болгаш кедизиде барын бууран дүжер.

Бистиң бүзүреливис өзүгаар алырга, дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыры делегей политиказының болгаш делегей экономиказының бүгү кол-көл үүлдерин хаара тудар ужурлуг. Ол шериг талазы-биле үүлүе база хамааржыр. Ракета-ядролуг чепсек-биле долдунган дарлыг шыгжамыр кырынга тайбың тургузуунмас болгай деп, Н. В. Подгорный оон ыңай демдеглээн. Дүшкүүрлүг чоруку чавырылдырары чепсектиг күштерни болгаш чепсектерни, бирги эзлчегде ядролуг чепсектерни хызыгаарлаарынга болгаш хызыгдырынга чедирер ужурлуг. Бо талазы-биле кылган базымнар, стратегиг чепсектерни хызыгаарлаар талазы-биле күжеиишкиннер улам чылаан турар ужурлуг деп санап турар бис.

Делегейде дүшкүүрлүг чоруку улам ыңай чавырылдырарының чайгылыш чок негелдези болза делегейниң чидиг чорулдээлиг айтырыгларын бүрүңү-биле таарыштыр тургузары болур ужурлуг. Чижээ, ол Вьетнамга хамааржыр, ыңа сайгон өзү-чуруму империалистиг державаларның боттуг леткимчезинге даянган, париж дугуржулгаларын күүседиринге удурланып, ол девискээрге бижыг тайбыны тургузарынга шаптыктап турар.

Делегей байдалын боттуу-биле, экижидип болур ыңдыг өйү келген практиктиг хемчеглерниң аразында бирги чергениң хемчеглериниң бирээзи болза НАТО биле Варшава Керээзиниң күштериниң шуут-ла кожа турар черелеринде дүшкүүрлүг чоруку улам ыңай кошкадыры болуп турар.

Төп Европага чепсектиг күштерни болгаш чепсеглениишкини кызырар дугайында Вена чугаалажылышкынарын Совет Эвилели ол талазы-биле улуг ужур-дузалыг деп үнелеп турар. Совет Эвилели ооң-биле чергелештир Чер ортузу далайның девискээрин ядролуг чепсектер хостуг зона, тайбың-ның зоназы болдурар дээш туржуп турар. Чер ортузу далайның девискээринден ядролуг чепсектиг корабльдерни ундурери аңаа база дуза чедиргей эртик. Совет Эвилели ыңдыг чугула базымны, болдыже, талалар-биле денге кылырына белеп. Ук хемчеглерни боттандырары Европаның болгаш бүгү делегейниң байдалын улам чаазадырарын дыка чидиг-тир ийик деп болап турар бис.

Н. В. Подгорныйның Кипрде байдалга хамаарыштыр чугаалаары болза: Кипр Республиканың хоойлу өзүгаар чазаанга удур үймээнниң түңнелинде, даштыкы чурттарның шериг интервенциязының түңнелинде аңаа тургустуна берген байдалнарын болгаш дүшкүүрлүг болбушаан турар. Оон чылдаашы Кипрниң иштики херектерин чогум-на НАТО-нуң албан черлериниң холгаарлаарын сөкстапайн түрары болган. Амгы кризистиң ужурунда харыысалга шуут оларга онаажыр. Кипр айтырыын Каттышкан Нацнялар Организациязының эргe-хемчээлиниге хөй-хөй күрүнелерни төлөөлээр шуулганга чугаалажып эгелеве чогуур үе келген. Тускайлан Кипр күрүнениң догуннаарыышкал-ла хандырты дег, Кипр чурттуг гректер биле Кипр чурттуг туруктарының эргежыктарына дүгжүп болгаш дег шинтирлерни Кипр Республиканың төлөлекчилериниң киржилгези-биле, чогум-на делегейниң чогуур конференциязына кады төлевилел болур ийик.

Совет Эвилели Кипр Республиканың хамаарышпас чоруун, бүрүн эргезин болгаш бүдүн девискээрлиг турарын социалистиг өске-даа чурттар-биле кады ылап, чайгылыш чок камгалап келген болгаш камгалап-даа турар. КНО-нуң бүрүн эргелиг кежигүүн Кипрниң иштики херектерин даштыкының холгаарлап турарын, реакцияның чимэениишкиннерин сохсадыры эргежок чүгүлү. Боттарының чугула айтырыгларын тайбың болгаш шөлээн байдалга боттарын шинтирлээр эргеин кипр улустуң—Кипр чурттуг гректериниң, Кипр чурттуг туруктарының-даа ыяап-ла эдилээн турарын хандырып берген турар ужурлуг. Оны кипр улустуң эргe-ажыктары, Чер ортузу далайның чөөн талакы девискээринге тайбыцны болгаш аймыл чок чоруку бижыглаарының эргe-ажыктары негеп турар.

Кипрде болуушкуннар Чоокку Чөөн чүүке таарыштырыдга кылыр, сорулганы мооңдактан шыдавас. Олар харын Чоокку Чөөн чүк кризизин соңгаарлаттайн шинтирлээрингe чергe эргежок чугулазын база катап демдеглеп көргүскен. Частыышкын болу бээр ондактыг ол девискээрде колкол айтырыглар шинтирлеттинмээн хевээр артын турар деп чүве факт болгай. Араб черлерни иврель шериглер амдыгна чедир эжелеп турар. Палестинаның араб улузунуң болунун кандыг-бир хевирлиг күрүне амыдыралын тургузун алыр бүрүн эргезин-биле катай алырга, ол улустуң хоойлу өзүгаар эдилээр нацнонал эргелерин тургузуп бээр дугайында дугуржулга чедип алдынмаан. Чоокку Чөөн чүк күрүнелериниң, Израильдиңдаа аймык чок чоруунуң магадыдалдарының дугайында дугуржут чок.

Женева конференциязы хамыктың мурнунда чогум-на ол айтырыгларны чугаалажыр болгаш шинтирлээр сорулгалыг. Совет Эвилели, Болгария Улус Республика, өске-даа акы-дуңма социалистиг чурттар империалистиг эжелекчи дайынга болгаш базымчага удур араб улустарының демиселин өскерлиш чок деткин, Чоокку Чөөн чүүке бижыг болгаш чөптүг тайбын дээш ылап туржун турар деп, Н. В. Подгорный демдеглээн.

Европага, Азияга, Африкага ийикле Латин Америкага-даа бол, каяа-даа делегейниң чугула бүгү айтырыгларын шинтирлеп турда, социалистиг дем каттыштырылгазының чурттары тайбының, улустарының эргe-ажыктарының болгаш социал дешилгезиниң хеөөн хамгалаар могаг чок демиселди чорудун турар. Чер хырынга ийи делегейниң, ийи ниитилел системазының ботболунга удур туржур бүгү фронтузунга социализм төөгүлүг шавар халдаашкынны чорудун турар. Оон бурунгаардашкын темпилерин өөкүрштакый деп, Н. В. Подгорный оон ыңай база демдеглээн.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 30 чыл оюнуң демдеглеттинин турган үеэин сактын көрөөл, эштер. Герман фашизмни бистиң ашкан тиилелгевистиң соонда удаваанда ону демдеглээн болгай. Дайын хайы-биле ССРЭ-ниң үрелген улус ажыл-агыйын катап тургузарының берге чылдары, «соок дайынның» кидин түүктеп турган чылдары, улусчу демократияның чурттары баштайгы базымнарын кылып, социалистиг система чап-чаа тургуступ эгелеп турган чылдар ол.

Оон бээр барык үжен чыл эртп. Ол үениң дургузунда делегейниң хевир-бүдүжү таныттынмас кылдыр ыаартынган. Чогум хол түңнел бир хелбээ сыдыстар дег акы-дуңма күрүнелериниң, күүлүг социалистиг дем каттыштырылгазының тургустуунаны болгаш өзүлдези бооп турар-дыр. Улусчу Болгарияның үжен чыл оюн, өске-даа акы-дуңма чурттарның юбилейлерин ынчангаш боттарывыстың ниити байырдаларывыс деп демдеглеп турар бис. Олар бистиң хеөөвистиң тиилелгезиниң чайгынчак илерээшкини, бистиң эчис сорулгавыс—коммунизмче оруккa оваа чугула үе-чада бооп турар деп, Н. В. Подгорный чугаалаан.

Н. В. Подгорный чугаазының түңнелинде сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тургузарынга болгар өңүктериниң чаа-чаа улуг чедиишкиннерлиг болуруң йөрээн күзээн.

Н. В. Подгорныйның чугаазын чыылганнар улуг ынчаннгейлиг дыңнаан болгаш адыш часкаашкынары хөй удаа үзе кирген.

БКП Төп Комитединге, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниге, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниге СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң байыр чедиртен чагаазын Т. Живковка Н. В. Подгорный дамчылып бээрге, дидиттиг адыш часкаашкынары болган.

Байырлыг хурал «Интернационал» гимнин күүсеткениниг доозуулган.

УЛУСТАРНЫҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА

Даштыкы парлалга Л. И. Брежневтиң Новороссийскиге чугаазының дугайында

Даштыкы парлалга, информация агентилелдери, радио болгаш телевидение маадырхоорайга Ленин ордении болгаш «Алдын сыдыс» медальды тыпсып тура Новороссийскиге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазынче улуг кичээнгейни салып турар.

Л. И. Брежневтиң чугаазының делгеренгей доңчулалын социалистиг чурттарның солушары бирги ырыннарында «Аажок улуг чедиишкиннер, келир үениң өндүр улуг планнары», «ССРЭ-ниң тайбың политиказының алыс сорулгазы—идеелдиг перспективаларны боттуг үүлдер болдурары», «Совет Эвилели—тайбының чөлегнижи» деп эгелериниң адаанда парлаан.

Болгария Улус Республиканың «Работническо дело» солунунуң бижээн болза: «Совет чазактың, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының даштыкы политиказы — акы-дуңма социалистиг чурттар-биле сырый эвилелдин политиказы, тайбының политиказыдыр. Тайбың дээш мурнуу одуруунда Совет Эвилели чоруп турар чаагай демиселди бүгү социалистиг чурттар, бүгү депшилгелиг кижи төрелгеси деткип турар».

Польша Улус Республиканың «Трибуна люду», «Жиче Варшавы» болгаш еске-даа солуннары бүгү совет улус СЭКП-ниң иштики база даштыкы политиказын чаңгыс эпсеткилдиг деткип турар деп онзалап демдеглээн.

Новороссийскиге бодунуң чугаазында СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Ада-чурттуң Улуг дайынының чылларында ол хоорайның камгалакчыларының маадырлыг чоруун онза бедин-биле үнелээн деп, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының ТК-зының органы «Нойес дойчланд» солун медеглээн. Совет Эвилели ам коммунистиг тургузуушкунуң чугула үе-чадазында турар, чуртта бүгү улустуң социалистиг чарыышының чаа күүлүг көдүрлүүшкүнү болуп турар. «Ленинчи партияның удуртулгазы-биле совет улустуң күженишкининериниң ачызында Совет чурт Совет Эвилелиниң моон мурнунда кажан-даа көрүн көрбээн экономиктиг күүнүн, чонның чаагай байдалын көдүрериниң шак ындыг магадыг бедиин чедип алган» деп, «Нойес дойчланд» бижээн.

СЭКП биле Совет чазак чаа парын болгаш хемчээлдер талазы-биле магалыг улуг сорулгаларны көдүргеп, оларны күүседири Совет Эвилелиниң улам улуг чечектелиишкинин хандырар, коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле ооң чедиишкининг бурунгаардаарынга идиг бээр деп, Венгрия Улус Республиканың «Непсабадшаг» солуну демдеглээн. Л. И. Брежневтин чугаазының даштыкы политиктиг кезээнге хамаарыштыр «Мадьяр немзет» солун бүгү чер бөмбүрзээнде тайбынга бижыг үндезин ам-даа тургустуумаан, ыычалзажок ол угланыышкында кылдынган болгаш кылдыып турар үүлдер идегел салыштыг перспективаларны ажыдып турар дээрзиниң дугайында СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының сөстерин онзалап алган.

Маадыр-хоорай Новороссийскиге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазының дугайында дыңнадыны Югославияның «Борба» солуну—«Брежнев: Тайбынга эки перспективалар» деп эге адаанда бергеи. Чер бөмбүрзээнин бүгү улустарынга тайбының болгаш ыяшыл чок чоруку хандырып бээринің күүрүнде СЭКП биле Совет чазак күжүн харамаанайын турар деп, Белградтың «Политика» солуну онзалап демдеглээн.

Совет даштыкы политика — ол дээрге хамыктың мурнунда тайбының политиказы дээрзин субботада Новороссийскиге бодунун чугаазында Л. И. Брежнев бадыткаан деп, Франс пресс агентилел демдеглээн. Бүгү совет кижилер тайбыцны эргим үнелээр болгаш агрессия биле дайынны шуут көөр-ле хөөнү чок деп, Л. И. Брежневтин чугаазаан үүлүн Франс пресс онзалап алган.

Совет Эвилелиниң экономиктиг чедиишкининериниң дугайында Л. И. Брежневтиң чугаазының ол бөлүүнче барын талакы хөй-хөй солуннар кичээнгейин угландырбышаан, эрткен чылдың хамаарышкан үеэинге деннээрге, бо чылдың сес айларының дургузунда продукциязының немей өзүлдези 8,1 хуу болган, көдээ ажыл-агыйны амгы үениң техниказы-биле чепсеглээр, черни химижидер болгаш мелиорастаар талазы-биле ажылдарны моон мурнунда туруп көрбээн улуг хемчээлдерде чорудун турар деп демдеглээн. Сибирьниң чамдык областарында болгаш Казахстанның чамдык черлериниде агаарбойдустуң таарымча чок байдалы тургустунган-даа болза, тараанын делегейде эн хөй будүрүкчүзү болур Совет Эвилели бо-даа чылын база эн арбын дүжүттү ажаап алыр деп, АКШ-тың «Нью-Йорк таймс» солуну бижээн.

«Экономика өзүлдезинин чыруктылыг перспективалары», «Көдээ ажыл-агый болгаш үлетпүр будурулгезиниң темпилериниң немей өзүлдези» деп эгелер-биле Японияның солуннары Л. И. Брежневтин чугаазының дугайында Москвада боттарының корреспондентилериниң дыңнадыларын парлаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретарының Новороссийскиге чугаазын бүгү делегейге улуг солуургал-биле угаалуу чигзиниг чок деп, Японияның «Иомиури» солуну бижээн. Л. И. Брежневтин совет дипломатия тайбының дипломатиязы деп онзалап демдеглээнин ол солун айыткач.

Тайбының идегелиг үндезинин тургузарының перспективаларының дугайында Новороссийскиге Л. И. Брежневтин бүзүрел-биле чугаалап турганы черле барымдаалыг. Чүге дээрге ол бүзүрел делегей кырында болуушкуннарны боттуг үнелеп көөрүнге, Совет күрүнениң тайбыга ынакшылдыг бүгү-ле инициативаларынга янзы-бүрү чурттарның улустарының көргүзүп турар деткимчезин үнелеп көөрүнге үндезилеттинген болгай деп, Индияның «Пэтриот» солуну бижээн.

(СЭТА).

СОЦИАЛИЗМГЕ, ТАЙБЫҢГА БАРААН БОЛУУШКУН

Софияга шериг парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы

СОФИЯ. (СЭТА). — Болгар улус фашистиг өзү-чурумну чылча шавар шинтирлиг сөөлгү тулчуушкунче Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле болгаш Совет Армиязың шинтирлиг дузаламчызы-биле үжен чыл мурнунда—1944 чылдың сентябрь 9-та тура халааш, ол өзү-чурумнуң тергиделин дүжүрген болгаш улусчу эрге-чагырганы тургускан. Болгарияның төөгүзүнде алдарлыг ол болуушкунга Софияга болган шериг парадын болгаш ажылчы чоннарның чыскаалын турасказткан.

Болгар найысылалдың Сентябрь 9 шолу—байырлыг шиметтингеп. Шөлду долгандыр турар бажыңнарның ханаларын К. Маркстиң, Ф. Энгельстиң, В. И. Ленинниң, БКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң, ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйга баштаткан совет партия-күрүне делегациязының кежигүннери үүнүп келген. Шөлге чыылганнар оларны үр адыш часкаа уткаан.

Индирлерде — аңы-дуңма чурттардан юбилей байырлалынга келген делегациялар кежигүннери, будурулге мирнакчылары, революстуг шинчилекчилери, культура ажылдакчылары, хөй-ниитиниң хөй санныг толээлекчилери, дипломатыг корпустуң кежигүннери, даштыкы чурттарның журналистери.

Шериг парады эгелээр деп турда, БКП ТК-ның Политбюро кежигүүнүге кандидат, БУР-нуң камгалал министри армия генералы Д. Джуров ооң алган Болгария Улус Республиканың эрткен 30 чыл дургузунда төөгүлүг чаалап алышкылыларын улут Совет Эвилели-биле акы-дуңма найырал, дем каттыштырылгазы чокка, ооң арбын болгаш чаагай сеткилдиг дузаламчызы чокка чедип алыр арга чок турган ийик деп, ол чугаалаан. Ол найырадды белги-биле үнелеп турар болгаш совет кижилериниң, СЭКП Төп Комитединиң, Совет чазактың, эш Леонид Ильич Брежневтиң биске бүзүрелдин, акы-дуңмалышкы сагыш-сеткилдин дээш базы биске көргүзүп келген, көргүсүшаан турар улуг дузаламчызым дээш оларга өөрүп четтиргенивисти илергейлеп тур бис. Совет чазактың, эш Леонид Ильич Брежневтиң биске бүзүрелдин, акы-дуңмалышкы сагыш-сеткилдин дээш базы биске көргүзүп келген, көргүсүшаан турар улуг дузаламчызым дээш оларга өөрүп четтиргенивисти илергейлеп тур бис. Совет Эвилели-биле бүгү талалыг кады ажылдажылганың калбартыр, чурттарывыстың аразында харылзааларны улам бижыглап, ханыладыр, калбартыр кол сорулгалыг бис деп, министр демдеглээн.

Шериг парадын Г. С. Раковский атты шериг академиязының сургуулдары эгелээн. Шериг училищелериниң курсантылары, десантчылар, улус армиязының шериглериниң үүлбүрү хевирлериниң дайынчылары байырлыг чыскаал кылажы-биле эрткен. Ооң соонда шөлге дайынчы техника—бронетранспортёрлар, танкылар, ракета чепсектери, артиллерия келген. Болгарияның улус армиязы социалистиг дем каттыштырылгазының күүнелериниң ыдыктыг кызыгаарларын Варшава Керээзиниң киржикчилери чурттарның армиялары-биле кады чаңгыс эптиг камгалаарынга белеин илергейлеп көргүскен.

Индир мурнунда шөлге улусчу Болгарияның төөгүзүнүң дириг чурумалдары кестүп эткен—Улуг Октябрьга, 1944 чылдың сентябрь 9-түү тура халышкынынга, Болгарияны фашизмден хосталынга, БУР-да тайбың тургузуушкунга турасказткан композициялары театржыткан байырлал чыскаалынга киришкеннериниң көргүскени ол.

Шөлду дургаар чыскаалдыг байырлал колонналары-биле болгар найысылалдың он-он муң ажыл-ишчилери эткен. Чыскаалганнар «СЭКП — БКП!», «Мөңге найырал!», «Совет акы-дуңмалар-биле кезээ-мөңгеде кады бис!» деп кыйгылар салып эткен.

Чүгле Болгарияның эвес, харын Балкан ортулуктарның база эң улуг комбинады Кремиковтуң металлургия комбинадын социалистиг дем каттыштырылга чурттарының акы-дуңма кады ажылдажылгазының үре-түңнели, болгар-совет найыралдың үлегер-чижээ деп турары шынап-ла үндезин барымдаалыг.

ЧУРУКТА: совет болгаш болгар специалистер—коксохимиктер. Олар будурулге ажылын сайзыраңгайжыдып, комбинатта бир деминг ажылдап турар. Салзгай талаадан оң талаже: А. Анкудинов, В. Амелин, С. Спасов (БУР), В. Коваленко, М. Иорданов (БУР), П. Филиппов болгаш В. Кирюхин.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ССРЭ-ГЕ ЧЕХОСЛОВАК ВАГОННАР

ПРАГА. Чехословак Студеника хоорайның вагон заводунуң ажылданчылары бо беш чылда пландан ажыр 160 миллион хире крон акша түңнүг продукция будурүп үндүрерин хүлээнген. Словак национал тура халыышкынның болгаш Чехословакияны Совет Армияның хостаанының алдарлыг 30 чыл оюнга турасказал кылдыр будурулге чериниң коллективи ол социалистиг хүлээлгени алган.

Ам бодунуң 75 чыл оюн демдеглеп турар Студеникының вагон заводу даштыкы чурттарга бараан сөөртүр аар вагоннарны үр үе дургузунда будурүп берип келген. Будурулге чериниң бүгү төөгүзүнүң дургузунда будурген. 70 муң вагоннуң 12 муң ажыын даштыкы чурттаага берген.

Сөөлгү он чыл дургузунда Чехословакияның демир-орук-тарының шимчээр кезиин чаартыр ажылды чоруткаанынга холбаштыр ук будурулге чери иштики чагыгларны күүседиринче бүрүн шилчээн. Заводтуң будурулге күчүлерин улгаттырып, дериглерин чаартып, ажылдаарының будурүүчүлүүн бедидип кээрге, ажыктыг, хамыктың мурнунда совет экспорт чагыларын будурулге чери катап күүседип эгелей бээр аргалыг апарган. Аңда бо чылдан эгелээш 105 тонна чүүктүг чоруур 360 аар бараан вагоннарын чылдың-на будурүп турар апаар. Ол вагоннар чүүк дүжүрер автомат дериглиг болур.

А. П. Довженконун төрүттүнген хүнүнден бээр 80 чыл болганынга

Экранның чогаалчызы болгаш философ

Чаарбиги чылдар үезинде бодунун чогаадыкчы ажылыбиле совет кинонун үндезинин тургузуп, оон делегейге алдарын бадыткап турган кижилеринин санында С. М. Эйзенштейн болгаш В. И. Пудовкиндеи ангыда украин режиссер болгаш чогаалчы Александр Петрович Довженконун адын төөгүчүлер алап турар.

Ол — экранның чогаалчызы болгаш философ-кижи болганда бодунун дугайын: «чүрттап турган үеэшиг оглу мен, амыы үеэнин кижилериннге хамаарыр мен» деп чоргаарал-биле чугаалаар эргелиг. Бо сөстер А. П. Довженконун чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының чогум-на утказы болуп турар.

Довженко башкылап, чурукчу-карикатурист болуп, дипломатия албанынга ажылдаан соонда кинога келген. Бо мергежилди оон шилээнге база таварылга эвес: партияга болгаш улуска эн-не ажыктыг болурунун кара чаңгыс аргазы экран-урал чүүлү деп чүвени ол шын шилип алган. Оон баштайгы улуг ажылдары кинорежиссёрга чөптүг макталды берген. Ол болза Одесса киностудиазынга тырттырган «Звенигора», «Дипкурьерниң сумказы», «Арсенал» деп фильмнер болур.

Кажан ол «Арсеналды» тырттырып турда, арсеналчылар — 1918 чылдың январьда болган тура халышкынының киржикчилери Довженкога чедип келгеш: «Силерниң кинонар чонну чүгле хөгледип турарын эвес, а кижилерни силгип турарын күзеп тур бис» деп чугаалаанар. Довженко оны күүсеткен. Ол фильмни 1929 чылда чуртка эн дээре фильм деп санаан. Автор анаа арсеналчыларның күжүн, тура-соруун, тиилелгеже чүткүлүн көргүскен ёзулуг политиктиг дайынчы, ажылчын ангының чогаалчызы болгаш ыраажызы кыдыр бодун көргүскен.

Украин тараачыннарның кодээни социалистиг ёзу-биле чаарты тургузар дээш демиселиниң дугайында «Чер» деп кинопоэмага Довженконун талантызы долу күш-биле көзүлген. Ол кинону хөй миллион кижилер көрген болгаш ону чаа амыдыралдың күчүлүг гимни, чаа делегейниң кижилериниң тура-соруу деп демдеглээн. Дыка хөй чурттарның кинокритиктери ол кинону бүгү үелерде болгаш улустарның төөгүзүнде бүлүргеи эң дээре он ийи фильмниң биредзи ол деп демдеглээннер.

Коммунистиг хевирлээшкинин чаа кижизиниң дугайын Довженко бодап чораан. Ол дугайып Довженко «Иван», «Аэроград» деп фильмнерге, ол ышкаш оон чогаадыкчы ажылының дээжизи болур «Щорс» деп фильмге көргүскен. «Щорска» украин актерлар-биле кады Москва чурттуг артист Евгений Самойлов легендарлыг полководчунун ролюн чедиишкиниг ойнаан. Довженконун кинокамеразының объективинге кулактар болгаш диверсантылар-биле демисежип турган сибирь чурттуг кижилер, баштайгы беш чылдарның маадырлары, бойдустун кайгамчык чаартыкчызы Мичурин, Армениянын төөгүзү болгаш бо хүнгү хүннери кирген.

Ол — Ада-чурттун Улуг дайынының оруктары-биле шеринг шинельди кеткеш эткен, документиниң ыныны, оон талантызы мастерниң бедик мергежилин көргүскен. Документалдыг фильмнерниң Төп студиязы болгаш Украинаның кинохроника студияларының ийи коллективинин демниг ажылының түнелиндe Довженконун «Бистің совет Украинавыс дээш тулчуушкун» база оске-даа публицисчя ленталар үнген.

«... Ол — кайгамчыктыг тургузукчу, тудугжу кижи, чүс чылдың кайы-даа арнынга ададырда болгаш төрээн бажыңынче кирери-биле дөмей эргелиг кижи». «Ол бодунун бүгү амыдыралын чурукчунун, бодакчының, кинорежиссёрнун болгаш хөй-ниити ажылдакчызының ажылы-биле холбаштырын келген». «Кайгамчык чурукчу, хөй талалыг талантылыг, армян улустун өнүү-биле ужурашканым — аас-кежин». Александр Довженкога ындыг үеделги совет культураның көскү мастерлери Сергей Герасимов, Максим Рыльский, Мартирос Сарьян олар берген. Болунун үезинин кайгамчыктыг оглу, социалистиг реализм уран чүүлүнүн төлээлекчизи Александр Довженко бөгүн безин чонуун аас-кежин дээш, Чер кырынга тайбын дээш демиселдин авангардында чорун турар.

Бөгүн — сентябрьның 11-де кайгамчыктыг кинорежиссёр болгаш чогаалчы А. П. Довженконун төрүттүнген хүнүнден бээр 80 чыл өө болур, аңаа турасклаган юбилей кежээлерин, эртем-теоретиктиг конференцияларны бүгү чуртта эрттирип турар болгаш А. П. Довженконун киноларын Украинаның, оске-даа эвиледдешкен республикаларының кинотеатрларында үндүрүп турар.

Л. КОРОБЧАК,
Л. КИСЕЛЕВА,
СЭТА-ның корреспондентилери.

ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ СТАРТТАРНЫҢ МУРНУНДА

Делегей чемпиону Нона Гаприндашвили, ол атты чедип алырының кордакчызы, делегей мастери Нана Александрия болгаш мастер Ирина Левитина составтыг ССРЭ-ниң хөрээмен шыдыраачыларының шилиндек командазы өөренир шенелде эрттирер дээш Боржомиде чыылган.

Совет шыдыраачы хөрээнгнер шилиндек команданың улуг тренери, ССРЭ-ниң алдарлыг тренери Александр Константинопольскийниң болгаш тренер гроссмейстер Айвар Гипслистиң удуртулгазы-биле Бүгү делегейниң шыдыраачы хөрээнгнер олимпиадазынга белетненип турар. Олимпиада сентябрьның ортан үезинде Колумбияга болур.

ЧУРУКТА: салыг сайгарылдазында (солагай таладан оң талаже) Н. Гаприндашвили, мастер А. Константинопольский биле Н. Александрия.

А. СААКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЭРЗИННИҢ ЭЗИРЛЕРИ

Кыргыс Амгылаң—Хомду дайынының киржикчизи

«Хомду дайынынга чүктел чораан шактыр боом ам-даа бар. Ынчан кара кежегелиг, оттук-бижээмни курумга так астыпкаш, кымчы кактырбас чүгүрүктү мунупкаш, Моол чуртунун ховуларынга кыдаттың манчы хаанының эжелекчи шериглери-биле кыра боолажып турган мен. Бистің Кыргыс Балчыр деп кижи баштап чораан чүүе. Аныяк-даа, күштүг-даа, эрес-даа чордум ийин. Ам сезен дөрттей бердим. Эпир чылга чедир «Мөрен» колхозтун малчыннарынга ог ыяжын чазап берип турдум.

«Мөрен» колхозтун баштайгы кежигүнү мен. МЧАЭ тувчаг, пенсиялыг-даа болза, хөй-ниитиниң ажылынга чиик-адак киржип турар.

К. Сандыптың бир шынызлгазын номчуп көрээл:

«ТАР чазааның эки туралыг рев. шерии № 25

Эш Сандып болза ТАР чазааның кыйгырыы-биле 1932 чылда Чөөн Тере-Холге ТАР-ның тускай хамаарышпас хөрээнге удурланган ниттики, даштыкының контрреволюстуг идеегеттерин чылча шаап узуткан, ТАР-ның чазааның эки туралыг рев. шериниге киржип, ТАР-ның тускай догунаан хөрээн хамгалаарынга арат чонуң мурнундан бодунун амы-тынын хаймаралавайн чүктээн. ТАР чазааның эки туралыг рев. шерии шын...».

Сандып ийнинң бо шынызлгазын кыйгырарга, революсчу чылдарның сырын-хады хорективе кирип тургазыгдыр. Совет Тыванын үжен харлаан улуг найырының дорунун бажыче хоочун коммунист, кызыл партизан база башкы Ленинниң адын эдилээн колхозтуң хүндүлүг пенсионери Кыргыс Сандып ирей ышкаш кижилер чалаттырар апаарын бодаарымга, чоргааранчыг-ла чорду.

Кыргыс Сандып—революстуг шериг

Тывада Владимир Ильич Ленинниң адын эдилээн хаш колхоз бар ийик, харыылап шыдаар силер бе? Эрзин районун Булуң-Бажы суур—ол черде В. И. Ленин аттыг колхозтуң төвү. Ол колхозтуң баштайгы тургузукчуларының бирээзи. СЭКП кежигүнүнге 1929 чылын киргеп, Амгыланның мөнгүн сөңгулуурун шуткуп ыалган, кайгамчык шевер дарган Кыргыс Конгуевич Сандып чедеп дөрттей берген болду.

Хоочун коммунист Сандып ирей аныяк өскенге революсчу чаңчылды дөзеп салгаарынга ёзулуг үлегер бооп чурттаан, пенсиялыг-даа болза, хөй-ниитиниң ажылынга чиик-адак киржип турар.

«ТАР чазааның эки туралыг рев. шерии № 25

Эш Сандып болза ТАР чазааның кыйгырыы-биле 1932 чылда Чөөн Тере-Холге ТАР-ның тускай хамаарышпас хөрээнге удурланган ниттики, даштыкының контрреволюстуг идеегеттерин чылча шаап узуткан, ТАР-ның чазааның эки туралыг рев. шериниге киржип, ТАР-ның тускай догунаан хөрээн хамгалаарынга

Музейге белекке берип орар дөзамны Нарында чурттап орар Банчаа дарган кылган чүүе. Оон адазы Шитчээ-биле Хомду дайынынга кады чораан мен. Хомду дайынынга, Тывага хамааты дайынынга, Ала-чурттуң Улуг дайынынга киржип чораан кижилерниң эт-севин музей чыып, калгаалап, чонга көргүзүп турарын кончуг магадаар мен».

Амгылаң ийнинң кулаа дыңгыр, хараа көскү, чеден чыл мурнунда болгулаан чүүелерин, дүүн чаа болган чүүе дег, сактыр, чаарт угаанныг болган кончуг чугаакыр кижи болду.

Орденниг Ыңаалай—алдарлыг чылгычы

Бады-Хөө Санчы-Мидипович Ыңаалай болза Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны деп хүндүлүг атка четкен, Күш-ажылдын Кызыл Тук орденнибиле шаңнаткан, 1951 чылда Эрзин районун «Чаа орук» колхозунга киргеп, беш түзүн малды — ынек, хой, ошку, тебе, чылгыны — малдан келген, ам алдан үш харлыг пенсионер болзажок, муң ажыг чылгы малды кадарып турар алдарлыг чылгычы-дыр.

Ыңаалайның оо Бай-Холдуң кедээзинде десек кырынга, кайнаар-даа көөрге, хову көстүр-черге чайлап турда, чеде бердим. Чылгычы чайлаандан боттаң аттыг ийи хондур чораан, хүнезинненп алган келген болду.

— Ам Эрзин районда Ыңаалайлыг кезектер чүс ажым турар — дээш, ол чугаалады — Угувустан малга кончуг сундулуг чораан улус бис. Ынчангаш оң сес харлыг оглумну колхозтуң чылгычызынга өөредип турарым бо. Изим базар малчының ол.

Назынын хөй кезиин зер кырынга эрттирген мен. 1932 чыл. Тарлашкын аксынга өртээл турган. Ол үеде бодумнуң чүгүрүк аттарым-биле куштуг бижиктер дажып чорун турган мен. Ынчан чаарби бир харлыг оол турдум. Тарлашкындан Самагалдайлааш, Балгазын чоогунга чедир хувискаалдың чүглүг куш-биле дөмей дүрген чоруур бижиин бир хүн, бир дүне дөрт аттты улай солааш, чедирип тургачым — бир хайгамчык үем чүве.

Дайынның кадыг-берге үезинде Тере-Хөл сумузунун дарганы турган, фронтуга херек эт-материалды чоңдай чыып, кызыл-коштарны мөөннеп, найысылал Кызылдыва чорударын уштөг-баштап турдум. Іөс чыл суму дарганаан, мал ажылынче кирдим. Кижи бир ажылга хандыкшыыр болза, түүлүнге чедер деп бодаан, чылгычылан кирептим. Он чедi чыл иштинде «Чаа орук» чылгычызы болуп келдим. 480 баш чылгы мал хүлээп алган мен. Ам оларны 1000 баш чедир өстүрдүм.

Чылгы малды эң-не кадык болгаш серемчилелдиг кижи кадарар мал. Чылгы мал—чер оттаар, аң одарлыг мал. Оон аагын шыдаар-ла кижи шыдаар. Сыдым дүрерге, салаа бажы аара доцун турар соокта, данны атсы чылгы мөнаарын чүге дөңнээр. Чаъс чаап, чаңныс дүжүп турда, хамык малдар эзим-аргажа тарай бээрге, оларны бөлүп аарын бөзин кончаар ону. Мен оглум-биле тайга бажында чайлаглап тур мен. Сынныы эдээнде ийи чадырлыг, сыңның бажында бир чадырлыг бис. Бир чамдыкта беш суг хондур көрүшпейн баар бис.

1969 чылга чедир-ле бо черге чүс беден улуг-ла дизе, 85—90 кулун алыр турган. Оон соонда чазактың чылгы малды өстүрер дугайында доктаалы үнүп. Мен бодум Ленин башкының төрүттүнгеи хүнүнден бээр чүс харлаар оюнга уткуштур улуг хүлээлге алган кижи мен. 1970 чылдан бээр чылдың-на чүс беден чүс кулунну ап келгеш. Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнибиле шаңнаттым. Амыы үеде 280 бемнин 280 кулуннары сол-менди дешкилежип, доругуп турар.

Чылгы малды кадарарым, бажын дозарым, суттарарым, хоңдурарым, шаптың дөрт эдээзинде одар-белчиирин таарыштырарым бир узун тоол, ону сонуургаан сес аныяк чылгычыны тускай өөреткен мен.

Колхозумга орулга киирип турар бир ыргам чугаалаайн. Малдың кандыг-даа аажызын эдлевес аларган мен. Бе төрүүр деп баарга, үш хонук бурунгаар бөлип каар мен, ону тускай кажаага киргеш, белеткеп алган чемим-биле чылыг черге чемгерип турар мен. Бе төрүптерге, кулун доруктурар бир кажаам бар, чеди хондур доруктургаш, оорүнче салыптар мен. Чадагай черге төрүп чорда, чылгы малдың кадыы кошкак, өзүлдези хиреліг, ийи харлыг мал дөңгүп-ле 220 кг чедип турган. Чылыг кажаага, төрүүр болган соонда, кулуннар хоравас апарган, күжү улгаткан, ийи харлыг мал 270 кг чедип турар болу берген.

Кээргел болгаш хомудал. Инек биле чылгы мал оглун бөрү тудуп чип каан черин бир чыл болгаш-ла уттуптар. Бызалыг, кулуннуг апаргаш, ол черинге келбестей бээр. Тева болза оглун бөрү тудуп чип каан черге үш чыл улаштыр эргип келир, ол черге каш хондур кираандан чаш токтуп чыдар. Дыка-ла кээргенчиг ийин Малчын кижиниң шаанда дайзыны бөрү чораан, ам бөрүлерге кулун-чаваа чиртпес болдум. Ол-даа канчаар, холда тутканы чепсээ чок, оранның ораатан аңы-дыр. Ам малчын кижиниң дайзыны — оорлар болду, дыка-ла хоранныг-дыр. Үжүк-бижикке өөренип алган, октуг боонуу чүктеп алган оорлар колхозтуң өнчү малын оорлаар, туттурарга-даа, кончуг чиик шиидер, ынчангаш мырыңай көвүдеп бар чыдыр. Тыва болза малчын чонуң чурту. Малдың чонга болгаш күрүнеге ажыы кедергей улуг, бистің бир оңзагай байлаавыс ол-дур, ынчангаш оор кылган кижиге кайдыг-даа кээргел турбас ужурлуг.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

ТУДУГ ШӨЛҮНДЕН—ДАГЛАРЖЕ

Совет Эвилелиниң альпинизм чемпионады тулуктеп турар.

Дагларга орай чылыыр, ынчангаш ук чемпионат чайгы спорт сезону-биле капсырлашпаан болгаш күстүн эгезинче база узамдыккан.

Студентилер ниитилели «Буревестниктиң» альпинистериниге сөөлгү алаан хөй сезоннар онза болган. Бисте альпинизм спортчуларының холушкак, капсырылдалыг ажыглаттынар мергежилдерлиг болурун негеп турар: студентилерниң спорт ниитилелиниң туругжу альпинистер отряды Эвилел чемпионадынга киржириниң мурнунда-ла Нурек болгаш Токтогул ГЭС-тернин тудуунга парын ажылдарны каш-даа катап күүсеткен.

Студент-альпинистерге Токтогул гидростанциязының тулугжулар сууру — Кара-Куль бо чылын база эгелээшкин шөлү болган. «Буревестник» ниитиледдиң тускай отряды плотина дуртунун чалымнарын быжыглаар онза даалганы күүсеткеш, оон Памирже—Коммунизм шыпшыныының девискээринче шилчий берген.

Тускай отрядтың спортчулары чурттуң чемпионадынга эртер кыдыр база белен эвес оруктарны шилип алган. Бир бөлүк —свердловчу спорт мастери Сергей Ефимовичиниң удуртулгазы-биле — Ахмади Донуш шыпшыының ханазының барыын-мурнуу талазын өрү үнерин хүлээнип алган. Оон бажында амдыгаа чедир кым-даа четпээн. Оон бедии 6666 метр. Ол болук Свердловскиден, Фрунзеден болгаш Кара-Кульдан барган альпинистер составтыг.

Эки турачы спорт ниитилели «Буревестниктиң» төп чөвүлелиниң өмүнээзинден барган—база бир команда—чурттуң хөй дакпыр чемпиону, Москва чурттуг спорт мастери Валентин Божуковтуң удуртулгазы-биле Эртемнер академиязы аттыг шыпшыктарже: Калинин шыпшыынче (6585 метр бедик) Коммунизм шыпшыынче (7595 метр) эң нарын үнүүшкүн кылып турар.

Чурттун альпинизм чемпионады тулуктевишаан. Аңаа хөй-хөй спорт ниитилелериниң командалары киржип турар. Чүпун-биле-даа деңнешпес идепкейлиг дыштанылгага болгаш бойдус-биле кайгамчык сонуургаңчыг аралажырынга дузалыг, сырый каттыжыышкынныг, сагылга-чурумнуг, орлан-эрес болгаш тиилелгеже күзел-чүткүлүг кылдыр кижизидер ол спортка сонуургалдыглар улам көвүдеп турар.

ЧУРУКТА: Коммунизм шыпшыының девискээринде белеткел эрттирип турар тускай отряд альпинистери.

О. КУЗЬМИННИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Французтар азербайджан хевистерни көөрлер

Бо чылдың октябрьда Францияның Лилль хоорайынга делгелге эжыттынар, аңаа сураглыг азербайджан хевистерни болгаш Бакунун чурукчуларының графика талазы-биле чогаалдарын делгээр.

Лилль хоорайның уран чүүл музейиниң директору Эрве Урсель ол делгелгеге кирер чүүлдерни шилип алыры-биле Бакуда келген. ПМА-ның корреспондентизиге оон медеглээни болза:

— Үш хүн дургузында Азербайджаның хевис аргыкчыларының ажылдары-биле танышып, Бакунун чурукчуларының мастерскаяларына барып чоргуладывыс. Лилльге мында бар чүүлдериниң эң-не дээреларин делгээр деп шиитпирлээн бис. Азербайджанның амыы үеги мастерлериниң хевистери өң-үтүүлүг талазы-биле кайгамчык байлак-тыр, аргыгның шынары база эки, оларны кижи көөрге карак чымчаар. Амыы үеги азербайджан чурукчуларының чураан ажылдары база-ла улуг сонуургаңчыг болуп турар. Бистің шилип алганывыс графика талазы-биле ажылдар азербайджан чурукчуларының чүгле арнын көргүзүп турар чүүе эвес, харын база ыыла ажыл бүрүзү тус-тузунга боттынарлыг болгаш мергежил-биле кылган болуп турар. Оларның ажылдары Азербайджан республиканың амыдыралының хөй талалыг чурумалдарын французтарга таныштыр. Ол ажылдардан далайда сураглыг нефть тывыжын-даа, Бакунун хоочун чурумалдарын-даа, өөн чүктүн базаларын-даа, амыы үениң кижилериниң чуруктарын-даа көрүп болур.

—Мээң чаңгыс чер-чурттуларым ол делгелгеге көргеш, улуг-биле сонуургап, ханар боорлар кылдыр мен бодап турар мен—деп, Эрве Урсель чугаалаан, —А ол дээрге француз-совет найыралдың быжыглаарының ниити хөрээнге баран болур.

Расим АГАЕВ,
ПМА-ның корреспондентизи.

Л. Н. Толстойнун төрүттүнген черинде

ЯСНАЯ ПОЛЯНА (Тула область). Ясная Полянада тургустуна берген чаңчыл ёзугаар Лев Николаевич Толстойнун төрүттүнген хүнүнде оон Музей-бажыңына сентябрьның 9-та митинг болган. Областың хөй-ниитизиниң төлээлекчилери, бистің чурттуң янзы-бүрү булуңнарындан далчылар аңаа чыглып келген.

Орус культураның эртинезиг—Ясная Поляняны камгалап кадагалаары дээш доктаамал сагышты салып турары-биле холбаштыр Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка изин-биле өөрүп четтиришкиниң сөстерин митингге чүве чугаалаанар сөглеп турганнар. В. И. Ленинниң айтыышкыны-биле тургускан ол Музей-бажыңга дөрт миллион хире кижи чораан.

Митингиниң киржикчилери Л. Н. Толстойнуң хоорүнге чечектер салган.

Ясная Полянада болгаш Тулада чаңчыл болган «Толстойга турасклаткан номчулгалар» эгелээн, ону улуг чогаалчының төрүттүнген хүнүнден бээр 146 чыл оюнга холбаштырган. Культура ордуларында болгаш бажыңнарында, клубтарда, библиотекаларда ол хүннерде чогаал кежээлери болуп, өндүр улуг чогаалчының амыдыралының болгаш чогаал ажылының дугайында лекцияларны номчуп, ыыстелдерни кылгылаан болгаш кылгылап турар.

КИНОТЕАТРААРДА

СЕНТЯБРЬ 11-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Жребий» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Витя, Маша болгаш далайның чадаг шериниң дугайында» 9.40, 15.30, «Вий» 11.25, 17.05, «Мегелеве, эргимим» 13.10, 18.50, 21.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чаагай ажылхеректер» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Соңгу флоттун оглу» 15.00, 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Имиртинде орук» 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 11-ДЕ

МОСКВАДАН

13.30—Дамчыдылгалар программазы.
13.35—Өөнүт телекөргүзүт. Мультфильмнер программазы. «Баштак». «Хир дилеп тур бис».
14.05—Медээлер.
14.15—«Орус классиктиг дуэттер». Музыкалыг телефильм.
15.05—«Томуйлаашкын». Хөй сериялыг уран-чечел телефильм. 1-ги, 2-ги серия-лар.
17.20—Өөнүт телекөргүзүт. «Известия» солунунун шаңналы дээш делегейниң хоккей маргылдаазы. ССРЭ биле Финляндияның чыыды командалары. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. 2-ги үеэн.
18.00—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.40—Өөнүт телекөргүзүт. «Известия» солунунун шаңналы дээш делегейниң хоккей маргылдаазы. ССРЭ биле Финляндияның чыынды командалары. 3-кү үеэн.
19.20—Өөнүт телекөргүзүт. Болгарияга социалистиг революцияның 30 чылынга турасклаткан байырлыг концерт. Софиядан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

21.20—Телемедээлер.
21.35—Чарлалдар, реклама.
21.40—«Күскү этюд». Кыска фильм.

МОСКВАДАН

22.00—«Угулзалар»
22.30—Өөнүт телекөргүзүт. «Ыр-74».
23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа.

Редакторнуң ораалакчызы
М. Н. СМИРНОВА.

Өшкү-Саар Очур-ооловна Салчактың Бай-Тайга районнуң Шуй ортумак школаазын 1967—68 өөредилге чылында доосканы № 086214 аттестады читкен. Ол документини куш чон деп санаар.

Аныяктарны тудуг организацияларынга ажылга хаара тударр сорулга-биле Кызыл хоорайның школаларының 8, 10 класс доосканнарын ажылга киирер дугайында беседалар кылыры-биле келирин «Тыва-тудуг» трест чалап тур. Ажылга киирерин күүзүнгер кадрлар килдизинге сентябрьның 13-тен 20-ге чедир 4 шактан эгелеп келир. Адрес: Красноармейская кудумчу, 76.

«ТЫВА-ТУДУГ» ТРЕСТ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң ораалакчыларының 35-24, пропагаада киллизинин 23-54, карыысалгалыг секретарының 23-35, партийже амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, кызаа ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузут киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганза 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТИРАЖЫ [illegible] ЧАГЫГ № 222

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия, ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—01069